មហាសន្និបាត

ចែកចាយ៖ ទូទៅ
៤ សីហា ២០២០
ឯកសារដើម៖ អង់គ្លេស

ក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្ស
សម័យប្រជុំលើកទីសែសិបប្រាំ
ថ្ងៃទី១៤ ខែកញ្ញា ដល់ថ្ងៃទី០២ ខែតុលា ឆ្នាំ២០២០
របៀបវារៈចំណុចទី២ និង ទី១០
របាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំរបស់ឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិ ទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស និងរបាយការណ៍របស់ការិយាល័យ ឧត្តមស្នងការ និងអគ្គលេខាធិការ

ការជួយឧបត្ថម្ភផ្នែកបច្ចេកទេស និងការកសាងសមត្ថភាព

តួនាទី និងសមិទ្ធិផលរបស់ការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សក្នុងការជួយដល់រដ្ឋាភិបាល និងប្រជាជនកម្ពុជា ដើម្បីលើកស្ទួយ និងការពារសិទ្ធិមនុស្ស

របាយការណ៍របស់អគ្គលេខាធិការ

សេចក្ដីសង្ខេប

បានដាក់បញ្ជូនស្របតាមសេចក្ដីសម្រេចចិត្តលេខ៤២/៣៧ របស់ក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធមនុស្ស របាយការណ៍នេះបង្ហាញពីតួនាទី និងសមិទ្ធិផលរបស់ការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សប្រចាំកម្ពុជា (ការិយាល័យOHCHR) ចាប់ពីថ្ងៃទី០១ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៩ ដល់ ថ្ងៃទី៣១ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០២០។

រយៈពេលនេះ មានការកត់សម្គាល់ឃើញថា មានការរួមតូចនៃលំហាពលរដ្ឋ និងភាពតានតឹងផ្នែកនយោបាយនៅតែបន្តមាន។ ការិយាល័យOHCHR បានបន្តផ្ដល់កិច្ចសហប្រតិបត្តិការបច្ចេកទេស ក្នុងវិស័យសំខាន់ៗមួយចំនួន រួមមាន ការពង្រឹងការគ្រប់គ្រងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ និងការពារសេរីភាពជាមូលដ្ឋាន និងសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌។ ការិយាល័យ ក៏បានលើកឡើងផងដែរអំពីផលប៉ះពាល់ខាងសិទ្ធិមនុស្ស ដោយសារការរាតត្បាតនៃជំងឺកូរ៉ូណាថ្មី (ជំងឺកូវីដ-១៩)។

I. សេចក្តីផ្តើម

១. ការរៀបចំរបាយការណ៍ ស្របតាមសេចក្តីសម្រេចលេខ ៤២/៣៧ របស់ក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្ស របាយការណ៍នេះបង្ហាញពីតួនាទី និងសមិទ្ធិផលរបស់ការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស (ការិយាល័យOHCHR) ក្នុងការជួយដល់រដ្ឋាភិបាល និងប្រជាជនកម្ពុជា ក្នុងការលើកស្ទួយ និងការពារសិទ្ធិមនុស្ស ចាប់ពីថ្ងៃទី០១ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៩ ដល់ ថ្ងៃទី៣១ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០២០។ របាយការណ៍នេះ ធ្វើបច្ចុប្បន្នភាពលើរបាយការណ៍របស់អគ្គលេខាធិការស្តីពីប្រធានបទតែមួយ ដែលបានបង្ហាញជូនក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្សនាសម័យប្រជុំលើកទីសែសិបពីររបស់ខ្លួន (A/HRC/42/31) ។ ការិយាល័យOHCHR ទទួលបានសេចក្តីផ្តល់មតិជាអង្គហេតុលើសេចក្តីព្រាងរបាយការណ៍ពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា នៅថ្ងៃទី០១ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០២០ ហើយសេចក្តីផ្តល់មតិទាំងនេះ ត្រូវបានរួមបញ្ចូលនៅត្រង់ចំណុចដែលសមស្រប។

២. នៅទូទាំងរយៈពេលនៃរបាយការណ៍នេះ ការិយាល័យOHCHR បានបន្តសកម្មភាពកិច្ចសហ-ប្រតិបត្តិការបច្ចេកទេសជាមួយស្ថាប័នតុលាការ ក្រសួងមហាផ្ទៃ ក្រសួងយុត្តិធម៌ ក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ ក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ ក្រសួងការងារនិងបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ ក្រសួងបរិស្ថាន គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា គណៈកម្មាធិការជាតិប្រឆាំងទារុណកម្ម ក្រុមប្រឹក្សាសកម្មភាពជនពិការនិងតួអង្គរដ្ឋាភិបាល និងសង្គមស៊ីវិលដទៃទៀត។ ការិយាល័យOHCHR បានបន្តឃ្លាំមើលស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្ស រួមទាំងសិទ្ធិដីធ្លី និងសិទ្ធិលំនៅដ្ឋាន ការប្រើប្រាស់សិទ្ធិសេរីភាពជាមូលដ្ឋាន សិទ្ធិចូលរួមក្នុងជីវភាពពលរដ្ឋ និងនយោបាយ ដំណើរការជំនុំជម្រះក្តី និងស្ថានភាពនៅកន្លែងឃុំឃាំង។ ការិយាល័យ OHCHR ក៏បានកែសម្រួលសកម្មភាពសហប្រតិបត្តិការបច្ចេកទេសរបស់ខ្លួនផងដែរ ដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងការផ្ទុះឡើងនៃជំងឺកូរ៉ូណាថ្មី (ជំងឺកូវីដ-១៩) នៅកម្ពុជា។

៣. ការិយាល័យOHCHR បានបន្តធ្វើការយ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយប្រព័ន្ធអង្គការសហប្រជាជាតិនៅកម្ពុជា ដឹកនាំក្រុមប្រធានបទសិទ្ធិមនុស្ស។ ការិយាល័យ បានគាំទ្រការបញ្ជ្រាបសិទ្ធិមនុស្ស ក្នុងក្របខ័ណ្ឌជំនួយអភិវឌ្ឍន៍អង្គការសហប្រជាជាតិសម្រាប់ ឆ្នាំ២០១៩-២០២៣ និងសហដឹកនាំក្រុមលទ្ធផលស្តីពីការចូលរួម និងគណនេយ្យភាព។ ការិយាល័យOHCHR បានគាំទ្រផងដែរនូវសកម្មភាពរួមគ្នារបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ដែលរួមមានការឆ្លើយតបទៅនឹងការរីករាលដាលនៃជំងឺកូវីដ-១៩ ដើម្បីលើកស្ទួយសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា។[1]

II. បរិបទ

៤. ការិយាល័យOHCHR បានផ្តល់ជំនួយផ្នែកបច្ចេកទេសដល់រដ្ឋាភិបាល ក្នុងបរិបទផ្លាស់ប្តូរមួយ។ ទោះបីជាប្រទេសកម្ពុជា រួចផុតពីទំហំនៃអត្រាប្រេវ៉ាឡង់នៃជំងឺកូវីដ-១៩ ដែលធ្លាប់មាននៅប្រទេសមួយចំនួនដទៃទៀតក៏ដោយ ក៏រោគរាតត្បាតទាមទារឲ្យមានអ្នកជំនួយការដ៏សំខាន់

[1] មាត្រា១២ នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ (គ) (២)ស្តីពីសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ ដែលកម្ពុជាគឺជារដ្ឋភាគី តម្រូវឱ្យរដ្ឋាភិបាលចាត់វិធានការការពារព្យាបាល និងត្រួតពិនិត្យជំងឺឆ្លង ជំងឺរាតត្បាត និងជំងឺបណ្តាលមកពីវិជ្ជាជីវៈ និងជំងឺផ្សេងទៀត។ មាត្រា៧២ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ក៏តម្រូវផងដែរ ឱ្យរដ្ឋាភិបាល យកចិត្តទុក្ខដាក់យ៉ាងពេញលេញដល់ការការពារជំងឺ" និងព្យាបាលជំងឺ។"

នៅក្នុងសកម្មភាពការិយាល័យOHCHR ដោយថ្លឹងថ្លែងនឹងតម្រូវការសម្រាប់ការចូលរួមជាបន្តលើបញ្ហាស្នូលមួយចំនួនដែលពាក់ព័ន្ធ។

៥. ការិយាល័យOHCHR បានផ្ដល់ជំនួយបច្ចេកទេសដល់រដ្ឋាភិបាល ដោយព្យាយាមធានាថាការឆ្លើយតបរបស់រដ្ឋាភិបាលចំពោះជំងឺកូវីដ-១៩ មានភាពស្របគ្នានឹងកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួន ក្នុងការចាត់វាល់វិធានការចាំបាច់ ដើម្បីការពារ ព្យាបាល និងគ្រប់គ្រងជំងឺ ដែលជាផ្នែកមួយនៃសិទ្ធិទទួលបានសុខភាព។[2] ធានាថាគ្មាននរណាម្នាក់ត្រូវគេទុកចោល ការិយាល័យOHCHR បានតស៊ូមតិឲ្យមានការអនុម័តនូវវិធានការពិសេសមួយចំនួន ដើម្បីការពារក្រុម និងបុគ្គលដែលស្ថិតក្នុងស្ថានភាពងាយរងគ្រោះ ជាពិសេសដោយជំងឺឆ្លង រួមទាំង ជនជាតិដើមភាគតិច និងជនជាតិភាគតិច បុគ្គលទាំងឡាយដែលត្រូវបានគេដកហូតសេរីភាព ប្រជាជនក្រីក្រ និងសហ-គមន៍ជនបទ។

៦- នៅក្នុងបរិបទនោះដែរ នៅថ្ងៃទី២៨ ខែមេសា ឆ្នាំ២០២០ ច្បាប់ស្ដីពីការគ្រប់គ្រងប្រទេសក្នុងស្ថានភាពអាសន្នបានចូលជាធរមាន។ ដោយបានធ្វើឡើងឆ្លើយតបទៅនឹងជំងឺកូវីដ-១៩ ដោយគ្មានការពិគ្រោះយោបល់ជាសាធារណៈ សេចក្ដីព្រាងច្បាប់ផ្ដល់អំណាចដល់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការប្រកាសភាពអាសន្នដល់ទៅបីខែ ដែលអាចពន្យាពេល ៣ ខែទៀត ដោយមិនចាំបាច់ពិនិត្យឡើងវិញ។ សេចក្ដីព្រាងច្បាប់នេះ អនុញ្ញាតផងដែរ ឲ្យដាក់ការរឹតត្បិតលើ សិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការដើរហើរ និងការជួបប្រជុំ សិទ្ធិទទួលបានព័ត៌មាន សិទ្ធិឯកជន និងសិទ្ធិការងារ ក្នុងចំណោមសិទ្ធិដទៃទៀត។ អ្នករាយការណ៍ពិសេសស្ដីពីស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា និងនីតិវិធីពិសេសផ្សេងៗទៀតរបស់ក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្ស[3] បានផ្ញើលិខិតឧបាស្រ័យ[4] មួយច្បាប់ទៅរដ្ឋាភិបាល អំពីច្បាប់នោះ។ នៅក្នុងសេចក្ដីថ្លែងការណ៍រួមគ្នាមួយ នៅថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ ២០២០ អ្នកកាន់អាណត្តិនីតិវិធីពិសេសមួយចំនួនបានលើកឡើងថា សេចក្ដីព្រាងច្បាប់នេះ អាចប្រឈមនឹងហានិភ័យនៃ " ការរំលោភសិទ្ធិឯកជន ការបំបិទសេរីភាពបញ្ចេញមតិ និងដាក់ទោសព្រហ្មទណ្ឌដល់ការជួបប្រជុំដោយសន្តិវិធី"[5] ។ ស្ថានបេសកកម្មអចិន្ត្រៃយ៍នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ប្រចាំការិយាល័យអង្គការសហប្រជាជាតិ និងអង្គការអន្តរជាតិដទៃទៀតនៅទីក្រុងហ្សឺណែវ បានចេញនូវលិខិតឆ្លើយតបមួយច្បាប់[6] ដោយបញ្ជាក់ថាច្បាប់នេះ "ត្រូវបានអនុញ្ញាតិដោយឧបករណ៍សិទ្ធិមនុស្សជាតិនិងអន្តរជាតិ ដែលហៅថារដ្ឋធម្មនុញ្ញ" ការិយាល័យOHCHR ចែករំលែកក្ដីកង្វល់របស់អ្នករាយការណ៍ពិសេស ទាំងចំពោះបញ្ហានេះ ទាំងអំពីការអនុម័ត

[2] សូមមើល www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/COVID19Guidance.aspx

[3] ដែលមានឈ្មោះថាអ្នករាយការណ៍ពិសេសស្ដីពីសិទ្ធិជនគ្រប់រូបក្នុងការទទួលបានបទដ្ឋានខ្ពស់បំផុតនៃសុខភាពរាងកាយ និងផ្លូវចិត្ត អ្នករាយការណ៍ពិសេសស្ដីពីការលើកកម្ពស់ និងការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងសេរីភាពជាមូលដ្ឋាន ក្នុងពេលកំពុងប្រឆាំងនឹងអំពើភេរវកម្ម និងក្រុមការងារស្ដីពីការឃុំឃាំងដោយបំពាន។

[4] KHM១ដែលមាននៅ ២០២០/លើគេហទំព័រ https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownLoadPublicCommunicationFile? GId = 25186

[5] អ្នករាយការណ៍ពិសេសស្ដីពីសិទ្ធិជនគ្រប់រូបក្នុងការទទួលបានបទដ្ឋានខ្ពស់បំផុតនៃសុខភាពរាងកាយ និងផ្លូវចិត្ត អ្នករាយការណ៍ពិសេសស្ដីពីការលើកកម្ពស់ និងការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងសេរីភាពជាមូលដ្ឋាន ក្នុងពេលកំពុងប្រឆាំងនឹងអំពើភេរវកម្ម អ្នករាយការណ៍ពិសេសស្ដីពីការសម្លាប់ភ្លាមៗ ឬដោយបំពាន ក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ និងក្រុមការងារស្ដីពីការឃុំខ្លួនដោយបំពាន។ សូមមើលគេហទំព័រ www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx? newsID = 25801 & LangID = E

[6] សូមមើលគេហទំព័រ https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownLoadFile?gId=35228

ច្បាប់ជាបន្ទាន់ និងទាំងខ្លឹមសារនៃច្បាប់នេះ ហើយថាបទប្បញ្ញត្តិទាក់ទងនឹងបដិប្បញ្ញត្តិគឺភាពមិនច្បាស់លាស់ និងទូលំទូលាយពេក នៅក្នុងវិសាលភាព និងដាក់ឱ្យស្ថិតក្នុងការពិនិត្យឡើងវិញ និងការត្រួតពិនិត្យមិនគ្រប់គ្រាន់។

៧. ការិយាល័យOHCHR បានផ្តល់ផងដែរនូវជំនួយបច្ចេកទេស ក្នុងបរិបទនៃការធ្លាក់ចុះនូវលំហរពលរដ្ឋ និងភាពតានតឹងផ្នែកនយោបាយដែលកំពុងបន្តមាន។ លោក សម រង្ស៊ី មេដឹកនាំម្នាក់ក្នុងចំណោមមេដឹកនាំដទៃទៀត នៃគណបក្សប្រឆាំងដ៏ធំមួយ គឺគណបក្សសង្គ្រោះជាតិកម្ពុជា បានប្រកាសថា លោកនឹងវិលត្រឡប់មកប្រទេសកម្ពុជាវិញពីការនិរទេសខ្លួនដោយបង្ខំនៅថ្ងៃទី០៩ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៩ ដែលជាថ្ងៃបុណ្យឯករាជ្យ។ ការប្រកាសនេះ បានឃើញមានការដាក់ពង្រាយកងកំលាំងសន្តិសុខនៅទូទាំងប្រទេស និងការបិទព្រំដែនមួយផ្នែកជាមួយប្រទេសថៃ ដើម្បីរារាំងការចូលជាថ្មីរបស់គាត់។ នៅថ្ងៃទី០៨ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៩ អ្នករាយការណ៍ពិសេសស្តីពីស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា "បានសម្តែងការព្រួយបារម្ភយ៉ាងខ្លាំងអំពីការកើនឡើងខ្ពស់នៃការបង្ក្រាប បែបនយោបាយនៅទូទាំងប្រទេស ដោយអំពាវនាវឱ្យរដ្ឋាភិបាល គោរពសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងការជួបប្រជុំ"។[7]

៨. ទោះបីជា លោក សមរង្ស៊ី នៅទីបំផុត មិនបានវិលត្រឡប់មកស្រុកវិញក៏ដោយ ក៏នៅចន្លោះពីថ្ងៃទី០១ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៩ និងថ្ងៃទី៣១ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០២០ យ៉ាងហោចណាស់ក៏មានមនុស្សចំនួន ១៤០ នាក់ដែរ ដែលជាប់ទាក់ទងជាមួយអតីតគណបក្សសង្គ្រោះជាតិកម្ពុជា ត្រូវបានចាប់ខ្លួន ការចោទប្រកាន់ពីបទរួមគំនិតក្បត់ប្រឆាំងនឹងរដ្ឋ ញុះញង់ឱ្យប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ និងការមិនគោរពតាមសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការ និងត្រូវបានឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន។ ការនេះ បានលើកឡើងជាកង្វល់ដ៏ធ្ងន់ធ្ងរអំពីសិទ្ធិមនុស្ស ដោយសារមានករណីជាច្រើន ដែលអាជ្ញាធរមិនបានគោរពច្បាប់ជាតិ និងច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិស្តីពីការចាប់ខ្លួន នីតិវិធីត្រឹមត្រូវ និងការដកហូតសេរីភាព។ នេះរួមទាំង ការគ្មានដីកាចាប់ខ្លួន ការមិនបានផ្តល់ហេតុផលសម្រាប់ការចាប់ខ្លួន ការមិនអាចជួបមេធាវី និងសមាជិកគ្រួសារ ប្រព្រឹត្តកម្មបែបរើសអើងនៅក្នុងកន្លែងឃុំឃាំង និងអូសបន្លាយរយៈពេលឃុំខ្លួន ដោយគ្មានការជំនុំជម្រះ នៅក្នុងអគារដែលមានមនុស្សច្រើនចង្អៀតណែន។

៩. នៅថ្ងៃទី១៥ ខែមករា ឆ្នាំ២០២០ ការជំនុំជម្រះក្តី លោក កឹម សុខា អតីតមេដឹកនាំមួយរូបទៀតនៃគណបក្សសង្គ្រោះជាតិកម្ពុជា បានផ្តើមធ្វើនៅសាលាដំបូងរាជធានីភ្នំពេញ។ ការជំនុំជម្រះរបស់គាត់គឺបានលើកពេលដោយគ្មានកំណត់ នៅថ្ងៃទី១២ ខែមីនា ឆ្នាំ២០២០ ដោយហេតុផលនៃជំងឺកូវីដ-១៩។ គាត់ត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទ "សន្ធិដ្ឋិភាពជាមួយបរទេស" [8] លោក កឹម សុខា ប្រឈមនឹងការជាប់ពន្ធនាគារពី១៥ ឆ្នាំទៅ ៣០ ឆ្នាំ ប្រសិនជាត្រូវបានផ្តន្ទាទោស។ អ្នកកាន់អាណត្តិនីតិវិធីពិសេសមួយចំនួន បានកត់សម្គាល់នៅក្នុងសេចក្តីថ្លែងការណ៍មួយនៅថ្ងៃទី១៧ ខែមករា ឆ្នាំ២០២០ ដែលមាន "មូលដ្ឋានរឹងមាំអាចជឿបានថា បទចោទក្បត់

---

[7] សូមមើលគេហទំព័រ www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25260&LangID=E

[8] មាត្រា ៤៤៣ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០១០)) ។

ជាតិ លើរូប លោក សុខា "គឺ" ជាហេតុផលនយោបាយ និងជាផ្នែកមួយនៃលំនាំដ៏ធំមួយនៃការប្រើប្រាស់ច្បាប់មិនត្រឹមត្រូវ ដែលតម្រង់គោលដៅទៅលើគូប្រជែងនយោបាយ និងការរិះគន់រដ្ឋាភិបាល។[9] រដ្ឋាភិបាលបានចេញសេចក្ដីប្រកាសព័ត៌មាន ក្នុងការឆ្លើយតប។[10]

១០. ឧត្ដមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស ចែករំលែកកង្វល់នៅក្នុងវិស័យទាំងនេះ។ នៅថ្ងៃទី២៧ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០២០ នៅក្នុងការធ្វើបច្ចុប្បន្នភាពជាសកល នាសម័យប្រជុំលើកទីសែសិបបីរបស់ក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្ស ឧត្ដមស្នងការបានថ្លែងថា៖ "នៅប្រទេសកម្ពុជា យើងនៅតែបន្តទទួលបានរបាយការណ៍ស្ដីពីសកម្មភាពបំភិតបំភ័យទៅលើសង្គមស៊ីវិល និងអង្គការសិទ្ធិមនុស្សផ្សេងៗ ដែលរារាំងដល់សមត្ថភាពរបស់ពួកគេក្នុងការឃ្លាំមើល និងរាយការណ៍ រួមទាំង ទៅក្រុមប្រឹក្សានេះផងដែរ។ អ្នករិះគន់ និងគូប្រជែងនយោបាយក៏នៅតែបន្តក្លាយជាគោលដៅ តាមរយៈវិធានការគាបសង្កត់ រួមមាន ការឃុំខ្លួនដោយបំពាន និងការប្រើប្រាស់ខុសយ៉ាងច្បាស់ក្រឡែតនូវច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ។ ទោះបីជាមានកិច្ចសហការរបស់អាជ្ញាធរជាមួយការិយាល័យលើផ្នែកបច្ចេកទេស និងសកម្មភាពកសាងសមត្ថភាពត្រូវបានស្វាគមន៍ក្ដី ក៏ខ្ញុំសូមអំពាវនាវឱ្យរដ្ឋាភិបាលគោរពការប្ដេជ្ញាចិត្តរបស់ខ្លួន ក្នុងការលើកស្ទួយសិទ្ធិមនុស្សទាំងអស់របស់ប្រជាជនរបស់ខ្លួន រួមទាំងសិទ្ធិសេរីភាពប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ នីតិរដ្ឋមិនលំអៀង និងសិទ្ធិចូលរួមដោយសេរីក្នុងកិច្ចការសាធារណៈ ដោយមិនភ័យខ្លាចការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ"[11]

III. ការលើកកម្ពស់ការចូលរួម និងការការពារលំហាពលរដ្ឋ

១១. លំហាពលរដ្ឋ និងប្រជាធិបតេយ្យបានបន្តធ្លាក់ចុះ ចាប់តាំងពីគណបក្សសង្គ្រោះជាតិកម្ពុជា (CNRP) ត្រូវបានតុលាការកំពូលរំលាយក្នុងឆ្នាំ២០១៧។ នៅថ្ងៃទី០៤ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៩ អ្នករាយការណ៍ពិសេសស្ដីពីស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា និងអ្នករាយការណ៍ពិសេសស្ដីពីការលើកកម្ពស់ និងការការពារសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងយោបល់ បានផ្ញើលិខិតឧបាស្រ័យ[12] ទៅរដ្ឋាភិបាល ស្នើឱ្យដោះស្រាយបញ្ហា "ការប្រើប្រាស់អាជ្ញាធរនគរបាល និងតុលាការ ដើម្បីបំភិតបំភ័យ យាយីរំខាន ឬឃុំខ្លួន" អតីតសមាជិក និងអ្នកគាំទ្រគណបក្សសង្គ្រោះជាតិកម្ពុជា "ដោយសារតែពួកគេបានប្រើប្រាស់សិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងការជួបប្រជុំដោយសន្តិវិធីរបស់ខ្លួន"។

[9] អ្នករាយការណ៍ពិសេសស្ដីពីស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា អ្នករាយការណ៍ពិសេសស្ដីពីការលើកកម្ពស់ និងការការពារសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងយោបល់ និងអ្នករាយការណ៍ពិសេសស្ដីពីឯករាជ្យភាពចៅក្រម និងមេធាវី។ សូមមើលគេហទំព័រ https://cambodia.ohchr.org/sites/default/files/pressstatementsource/emSokhaTrial_Final_EN.pdf

[10] មាននៅលើគេហទំព័រ www.facebook.com/cambodiaembassy.ch/posts/2271392509820033

[11] សូមមើលគេហទំព័រ www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/NewsDetail.aspx?NewsID=25621&LangID=E

[12] KHM ២មាននៅ ២០៩៩/លើគេហទំព័រ https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownLoadPublicCommunicationFile?GId = 24636

១២. ទោះជាមានការដកលក្ខខណ្ឌតម្រូវឱ្យអង្គការសង្គមស៊ីវិល ផ្តល់ការជូនដំណឹងរយៈពេល ៣ ថ្ងៃមុនសកម្មភាពដែលបានគ្រោងទុក [13] ចាប់ពីខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៩ ដល់ខែមេសា ឆ្នាំ ២០២០ ក្តី ក៏ការិយាល័យOHCHR បានចងក្រងឯកសារចំនួន ៤៦ ករណី ដែលសកម្មភាពរបស់អង្គការសិទ្ធិមនុស្ស និងអង្គការសង្គមស៊ីវិលមួយចំនួន បានទទួលរងនូវការជ្រៀតជ្រែករំខានហួសហេតុ ការបំភិតបំភ័យ ឬការឃាំឃីពីសំណាក់អាជ្ញាធរ។ យ៉ាងហោចណាស់ក៏មានចំនួន ៣ ករណី ដែរ ស្ថិតក្នុងវត្តមានរបស់ការិយាល័យOHCHR ដែលមន្ត្រីនគរបាលបានបង្គាប់ឱ្យអង្គការសង្គមស៊ីវិល សុំការអនុញ្ញាតជាមុន មុនការប្រជុំដែលបានគ្រោងទុក ឬបានប៉ុនប៉ងចូលក្នុងទីតាំងបរិវេណឯកជន ដើម្បីថតរូប និងប្រមូលព័ត៌មានអំពីអ្នកចូលរួមក្នុងអំឡុងពេលនៃព្រឹត្តិការណ៍។ នៅថ្ងៃទី០១ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៩ ការិយាល័យOHCHR បានផ្ញើលិខិតមួយច្បាប់ទៅក្រសួងមហាផ្ទៃ ពិពណ៌នាអំពីករណីដែលបានរាយការណ៍អំពីការជ្រៀតជ្រែករំខានក្នុងសកម្មភាពរបស់សង្គមស៊ីវិល ដោយលើកឡើងពីកង្វល់មួយចំនួនថា សកម្មភាពបែបនេះ អាចរឹតត្បិតមិនសមហេតុផលលើសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការជួបប្រជុំដោយសន្តិវិធី និងចងក្រងជាសមាគម និងបង្កើតបរិយាកាសភ័យខ្លាច និងការបំភិតបំភ័យ។ ការិយាល័យOHCHR មិនបានទទួលការឆ្លើយតបពីក្រសួងមហាផ្ទៃទៅនឹងលិខិតរបស់ខ្លួនឡើយ។

១៣. ការិយាល័យOHCHR បានបន្តចូលរួមជាមួយរដ្ឋាភិបាល លើសំណើដែលស្នើសុំកែប្រែច្បាប់ស្តីពីសមាគម និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ក្នុងភាពជាដៃគូជាមួយអង្គការសង្គមស៊ីវិល។ ក្រសួងមហាផ្ទៃបានបើកវេទិកាពិគ្រោះយោបល់ចំនួន ៥ ស្តីពីច្បាប់នេះ ដែលពេលនោះ សង្គមស៊ីវិលបានលើកឡើងពីកង្វល់អំពីតម្រូវការចុះបញ្ជី ដែលមានលក្ខណៈរឹតត្បិតលើអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល (NGOs) ។

១៤. ការិយាល័យOHCHR បានទទួលផងដែរ នូវរបាយការណ៍អំពីការរឹតត្បិតហួសហេតុលើសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងការជួបប្រជុំដោយសន្តិវិធី នៅក្នុងបរិបទនៃជំងឺកូវីដ-១៩។ ការិយាល័យOHCHR បានចងក្រងឯកសារទាក់ទងនឹងការចាប់ខ្លួនបុគ្គលមួយចំនួនដោយសារតែការអត្ថាធិប្បាយជាសាធារណៈ និងការបង្ហោះលើបណ្តាញសង្គមទាក់ទងនឹងជំងឺកូវីដ-១៩ ដែលក្នុងនោះ យ៉ាងហោចណាស់ក៏មានមនុស្ស ១៤ នាក់ដែរ ដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទល្មើសនេះ រួមទាំង ការផ្សាយព័ត៌មានក្លែងក្លាយ ឬព័ត៌មានមិនពិត ការញុះញង់ឱ្យប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ និងការធ្វើផែនការប្រឆាំងនឹងរដ្ឋាភិបាល [14] រដ្ឋាភិបាលក៏បានដកហូតអាជ្ញាប័ណ្ណផ្សព្វផ្សាយរបស់មជ្ឈមណ្ឌលផ្សព្វផ្សាយ TVFB ផងដែរ បន្ទាប់ពីនិពន្ធនាយកនៃមជ្ឈមណ្ឌលនេះ បានដកស្រង់សន្ទរកថាជាសាធារណៈរបស់មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់មួយរូប ដែលបង្ហាញពីអសមត្ថភាពរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការផ្តល់ថវិកាគាំទ្រដល់អ្នករត់ម៉ូតូឌុប នៅក្នុងពេល

[13] សារាចរណែនាំលេខ ១៧៥ ដែលចេញដោយក្រសួងមហាផ្ទៃ នៅថ្ងៃទី២៧ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៨ បានបញ្ជាក់ថាអង្គការ" មិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងសមាគម រួមទាំង សហគមន៍មូលដ្ឋាន ដែលបានចុះបញ្ជីជាមួយក្រសួងរួចហើយ មានសេរីភាពពេញលេញក្នុងការអនុវត្តសកម្មភាពស្របច្បាប់ ដោយមិនចាំបាច់ជូនដំណឹងទៅអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានរយៈពេលបីថ្ងៃជាមុន ដូចដែលអង្គការទាំងនោះបានធ្វើពីមុនទៀតឡើយ។"

[14] បទល្មើសមួយចំនួន ដែលមានចែងក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌ គឺបទជេរប្រមាថជាសាធារណៈ ប្រម)ាថព្រះមហាក្សត្រ) (មាត្រា ៣០៧ (បទរួមគំនិតក្បត់) មាត្រា ៤៥៣) បទញុះញង់ឱ្យប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ (មាត្រា ៤៩៥និង (បទក្លែងព័ត៌មាន)មាត្រា ៤២៥។ (

មានវិបត្តិជំងឺកូវីដ-១៩។ និពន្ធនាយករូបនេះ ប្រឈមនឹងការចោទប្រកាន់ផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌពីបទញុះញង់ឱ្យមានការស្អប់ខ្ពើម និងអំពើហិង្សា។[15]

១៥. ការិយាល័យOHCHR បានចូលរួមជាមួយក្រសួងការងារ និងបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ និងក្នុងភាពជាដៃគូជាមួយអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិ (ILO) សហជីពកម្មករ និងដៃគូសង្គមស៊ីវិល ក្នុងការបន្តស្វែងរកឱ្យមានការធ្វើវិសោធនកម្មច្បាប់ស្តីពីសហជីព។ វិសោធនកម្មច្បាប់នេះ ដែលបានធ្វើក្នុងខែមករា ឆ្នាំ២០២០ មិនបានបញ្ចូលអនុសាសន៍មួយចំនួនពីសហជីពកម្មករ អង្គការសង្គមស៊ីវិល និងក្រុមហ៊ុនផ្សេងៗ រួមទាំង ការផ្តល់សិទ្ធិអំណាចដល់ក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល ដើម្បីសម្រេចលើករណីទាំងឡាយដែលទាក់ទងនឹងការបញ្ចប់ការងាររបស់តំណាងសហជីពកម្មករ និងមេដឹកនាំសហជីព និងបន្ធូរបន្ថយលក្ខខណ្ឌតម្រូវក្នុងការចុះបញ្ជីសហជីពឡើយ។

១៦. នៅក្នុងការបង្កើតច្បាប់ដទៃទៀត ក្រសួងព័ត៌មានបានរៀបចំឱ្យមានកិច្ចប្រជុំពិគ្រោះយោបល់លើសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិទទួលបានព័ត៌មាន។ ទោះបីជាមានការទទួលស្គាល់ពីសារៈសំខាន់នៃច្បាប់នេះក៏ដោយ ក៏ការិយាល័យOHCHR លើកទឹកចិត្តឱ្យរដ្ឋាភិបាល ធ្វើឱ្យប្រាកដថា អនុសាសន៍នានា ដែលបានធ្វើឡើងដោយទីភ្នាក់ងារអង្គការសហប្រជាជាតិ និងអ្នកពាក់ព័ន្ធដទៃទៀត ត្រូវបានដាក់បញ្ចូល ដើម្បីបំពេញឲ្យបានគ្រប់គ្រាន់តាមគោលបំណងនៃច្បាប់នេះ។ ក្រសួងមហាផ្ទៃបានរាយការណ៍អំពីវឌ្ឍនភាពរបស់ខ្លួន ក្នុងការបង្កើតសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីឧក្រិដ្ឋកម្មតាមអ៊ីនធឺណិត ប៉ុន្តែសង្គមស៊ីវិលបានសម្តែងកង្វល់អំពីផលប៉ះពាល់ ដែលអាចកើតមាននៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីសេរីភាពបញ្ចេញមតិតាមអ៊ិនធឺណិត និងកង្វះតម្លាភាពក្នុងដំណើរការនេះ។ ការិយាល័យOHCHR នៅតែមានកង្វល់អំពីកង្វះវឌ្ឍនភាពឆ្ពោះទៅរកការដោះស្រាយកង្វល់សិទ្ធិមនុស្ស ដែលអង្គការសង្គមស៊ីវិលបានលើកឡើង ។

១៧. ការិយាល័យOHCHR បន្តការឃ្លាំមើលសិទ្ធិមនុស្សទាក់ទងនឹងសិទ្ធិជួបប្រជុំដោយសន្តិវិធី និងសិទ្ធិចូលរួមក្នុងជីវភាពពលរដ្ឋ និងនយោបាយ រួមទាំង ការប្រារព្ធទិវាសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ ។ ចាប់ពីថ្ងៃទី០៧ ដល់ថ្ងៃទី០៩ ខែធ្នូឆ្នាំ២០១៩ ការិយាល័យបានតាមឃ្លាំមើលការដើរហែរជាក្បួន និងព្រឹត្តិការណ៍ផ្សេងៗ នៅរាជធានីភ្នំពេញ និងនៅខេត្តបាត់ដំបង កំពង់ឆ្នាំង កោះកុង សៀមរាប និងខេត្តស្វាយរៀង។ ក្នុងករណីចំនួនពីរ ការិយាល័យOHCHR បានតស៊ូមតិជាមួយអាជ្ញាធរ ក្នុងការគាំទ្រដល់សហគមន៍មូលដ្ឋាន និងអង្គការដៃគូ ដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យមានការប្រារព្ធទិវាសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ។

១៨. ការិយាល័យOHCHR បន្តកសាងសមត្ថភាពរបស់អង្គការសង្គមស៊ីវិលនៅកម្ពុជា។ ការិយាល័យបានបណ្តុះបណ្តាលអ្នកឃ្លាំមើល និងសកម្មជនសិទ្ធិមនុស្ស ស្តីពីការចងក្រងឯកសារ និងការរាយការណ៍អំពីការអះអាងពីការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស និងការតស៊ូមតិដែលពាក់ព័ន្ធជាមួយអាជ្ញាធរ។ ការិយាល័យOHCHR បានជួយពង្រឹងបណ្តាញសង្គមស៊ីវិល បង្កើតជាបណ្តាញថ្មីៗនៅខេត្តបាត់ដំបង ខេត្តព្រះសីហនុ និងនៅរាជធានីភ្នំពេញ ដែលរួមទាំងសហជីកម្មករ អង្គការ និងសកម្មជនសិទ្ធិដីធ្លី និងព្រៃឈើ។ ការិយាល័យOHCHR បានបង្កើនការចូលរួមរបស់ខ្លួនជាមួយ

[15] ក្រោមមាត្រា ៤៩៤ និងមាត្រា ៤៩៥ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ។

អង្គការសិទ្ធិស្ត្រី និងជាមួយក្រុមផ្សេងៗ ដែលលើកកម្ពស់សិទ្ធិមនុស្សស្រីស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា ប្រុសស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា មនុស្សស្រលាញ់ភេទទាំងពីរ មនុស្សប្តូរភេទ និងមនុស្សមានភេទមិនច្បាស់លាស់ (LGBTI)។

១៩. នៅខែតុលា ឆ្នាំ២០១៩ ការិយាល័យOHCHR សហការជាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិ (ILO) ក្រសួងការងារ និងវិជ្ជាជីវៈបណ្តុះបណ្តាល និងក្រសួងមហាផ្ទៃបានរៀបចំឱ្យមានវគ្គបណ្តុះបណ្តាលចំនួន ៤ ដល់មន្ត្រីនគរបាលអំពីច្បាប់ស្តីពីការធ្វើបាតុកម្មដោយសន្តិវិធី និងសៀវភៅណែនាំអនុវត្ត ដែលបានបង្កើតឡើងដោយក្រសួងមហាផ្ទៃដោយមានការគាំទ្រពីការិយាល័យ OHCHR និងសង្គមស៊ីវិល។

២០. ការិយាល័យOHCHR បានពង្រឹងកិច្ចសហការរបស់ខ្លួនជាមួយអង្គការយុវជន និងបណ្តាញយុវជនក្រៅប្រព័ន្ធ ដោយគាំទ្រដល់ការចូលរួមរបស់ពួកគេក្នុងវិស័យសិទ្ធិមនុស្ស។ ក្រោមប្រធានបទសកល " យុវជនក្រោកឈរ ដើម្បីសិទ្ធិមនុស្ស" ការិយាល័យOHCHR បានរៀបចំឱ្យមានការប្រកួតពានរង្វាន់យុវជនគាំទ្រសិទ្ធិមនុស្ស ។ ក្រុមបង្គោលបានបង្កើតគម្រោងដែលលើកកម្ពស់សិទ្ធិមនុស្សតាមរយៈការចូលរួមរបស់ពលរដ្ឋនៅក្នុងសហគមន៍របស់ពួកគេ ដូចដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងវីដេអូខ្លីៗចំនួនប្រាំ ដែលត្រូវបានបង្ហោះនៅលើទំព័រហ្វេសប៊ុករបស់ការិយាល័យOHCHR [16] ទស្សនិកជនជាតិ បានបោះឆ្នោតសំដែងការគាំទ្ររបស់ពួកគេ ដោយអ្នកឈ្នះរង្វាន់ជ័យលាភី ត្រូវបានប្រកាសនៅក្នុងព្រឹត្តិការណ៍អបអរសាទរទិវាសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ។ ក្រុមដែលចូលរួមបានជួបជាមួយអាជ្ញាធរជាតិផ្សេងៗ រួមមាន សមាជិកព្រឹទ្ធសភា និងតំណាងមកពីក្រសួងនានារបស់រដ្ឋាភិបាល និងគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា ដើម្បីពិភាក្សាអំពីបញ្ហាយុវជន។ ការិយាល័យ OHCHR បានធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវដែលមានចំណងជើងថា "ចំណេះដឹងយុវជន ឥរិយាបថ និងការអនុវត្តជាក់ស្តែងស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស និងការងារចូលរួម" លទ្ធផលដែលបានមកពីការសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះនឹងឈានដល់ការកំណត់ពីការងារចូលរួមរបស់យុវជន។

២១. ដើម្បីលើកកម្ពស់ការការពារដល់អង្គការសង្គមស៊ីវិល ការិយាល័យOHCHR បានបញ្ចប់សៀវភៅណែនាំស្តីពីការការពារនេះ ដែលបានតាក់តែងឡើងដោយមានការពិគ្រោះយោបល់ជាមួយសង្គមស៊ីវិល។ សៀវភៅណែនាំនេះ រួមមានព័ត៌មានជាក់ស្តែង ក្នុងទម្រង់សាមញ្ញមួយដើម្បីជួយដល់បុគ្គល និងអង្គការផ្សេងៗ ក្នុងការបង្កើតផែនការសន្តិសុខ និងសុវត្ថិភាព និងដើម្បីបង្កើនការយល់ដឹងអំពីយន្តការការពារសិទ្ធិមនុស្ស។ សៀវភៅណែនាំនេះ នឹងត្រូវបានបោះពុម្ពផ្សាយនៅឆមាសទីពីរឆ្នាំ២០២០ ហើយនឹងត្រូវបានបញ្ចូលទៅក្នុងកម្មវិធីទូរស័ព្ទចល័ត ដើម្បីងាយស្រួលមើល និងប្រើប្រាស់។

IV. ការគ្រប់គ្រងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌

ក - កំណែទម្រង់ច្បាប់ និងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌

[16] មាននៅលើគេហទំព័រ https://bit.ly/2xL9qud

២២. ការិយាល័យOHCHR បានបន្តគាំទ្រដល់កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងធ្វើកំណែទម្រង់ច្បាប់ និងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌។ ការិយាល័យOHCHR និងក្រសួងយុត្តិធម៌ បានធ្វើជាសហប្រធាននៃក្រុមការងារបច្ចេកទេស ផ្នែកកំណែទម្រង់ច្បាប់ និងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ ដែលដើរតួនាទីជាស្ថាប័នសម្របសម្រួលសម្រាប់វិស័យយុត្តិធម៌។ នៅខែមិថុនា ឆ្នាំ ២០១៩ សហប្រធានបានអនុម័តសូចនាករត្រួតពិនិត្យរួមគ្នា ដើម្បីគាំទ្រដល់ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍជាតិ (២០១៩-២០២៣)។ សូចនាករទាំងនេះរួមបញ្ចូលអនុសាសន៍របស់យន្តការសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិចំពោះប្រទេសកម្ពុជា រួមទាំងតម្រូវការសម្រាប់ច្បាប់ គោលនយោបាយ និងកម្មវិធីថ្នាក់ជាតិ ដើម្បីបំពេញតាមស្តង់ដារសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ។

២៣. ការិយាល័យOHCHR បានតាមដានដំណើរការនៅក្នុងការជំនុំជម្រះក្តីជាង ៣៥ ករណី។ ក្នុងករណីជាច្រើន ការិយាល័យOHCHR បានសង្កេតឃើញការមិនគោរពតាមនីតិវិធីត្រឹមត្រូវ និងបញ្ញត្តិធានាការពារការជំនុំជម្រះប្រកបដោយយុត្តិធម៌ ដែលត្រូវបានការពារដោយច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ ក៏ដូចជា រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និងច្បាប់ជាតិ[17] រួមទាំងទាក់ទងទៅនឹងការចាប់ខ្លួន សិទ្ធិត្រូវបានគេប្រាប់ឱ្យដឹងភ្លាមៗពីការចោទប្រកាន់ សិទ្ធិមានតំណាងស្របច្បាប់ ការសន្មត់ជាមុនជាប្រយោជន៍ដល់ការដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំ សិទ្ធិទទួលបានការជំនុំជម្រះដោយគ្មានការពន្យាពេល និងការសន្មត់ថាគ្មានទោស។

២៤. ការិយាល័យOHCHR បានបន្តកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់ខ្លួន ដើម្បីធ្វើឱ្យប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌមានលក្ខណៈវិជ្ជាជីវៈ។ នៅថ្ងៃទី០៦ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៩ នៅរាជធានីភ្នំពេញ បានរៀបចំកិច្ចពិភាក្សាផ្នែកច្បាប់សម្រាប់មេធាវីក្នុងស្រុក ដោយទាញយកបទពិសោធន៍ និងការអនុវត្តជាក់ស្តែងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា។ បញ្ហាដែលត្រូវបានពិភាក្សារួមមានការផ្តល់ជំនួយផ្នែកច្បាប់នៅដំណាក់កាលមុនការជំនុំជម្រះ និងសិទ្ធិក្នុងការសន្មតថាគ្មានទោស ការមានពេលវេលា និងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ការរៀបចំមេធាវីការពារក្តី និងជាមធ្យោបាយដោះស្រាយដ៏មានប្រសិទ្ធិភាពមួយសម្រាប់ការរំលោភសិទ្ធិ។

ខ. ពង្រឹងនីតិរដ្ឋ និងការទទួលបានយុត្តិធម៌

២៥. នៅថ្ងៃទី២៧ និងទី២៨ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៩ ក្នុងភាពជាដៃគូជាមួយក្រសួងយុត្តិធម៌ ការិយាល័យOHCHR បានរៀបចំសន្និសីទថ្នាក់ជាតិស្តីពីប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌនៅរាជធានីភ្នំពេញ។ សន្និសីទនេះ មានគោលបំណង ពង្រឹងការសម្របសម្រួលរវាងតុលាការ ព្រះរាជអាជ្ញា និងពន្ធនាគារ និងធ្វើឱ្យដំណើរការមានលក្ខណៈបទដ្ឋាននៅក្នុងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌ សំដៅកាត់បន្ថយការពន្យាពេលមិនចាំបាច់ ក្នុងកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នរយៈពេលវែង និងការពន្យាពេលដោះលែងក្រោយពីបានបញ្ចប់ទោស ដែលក្លាយទៅជាការឃុំខ្លួនខុសច្បាប់ និងដោយបំពាន។ ក្រសួងយុត្តិធម៌បានបើកយុទ្ធនាការរយៈពេល ៦ ខែ ដើម្បីដោះស្រាយករណីសំណុំរឿងកកស្ទះនៅតុលាការ ដែលនឹងអនុវត្តតាមអនុសាសន៍ទទួលបានពី

[17] មាត្រា ៣២ និងមាត្រា ៣៨ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

សន្និសីទនេះ។ យោងតាមរដ្ឋាភិបាល ការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នរយៈពេលវែង ដោយសារតែមានសំណុំរឿងច្រើន និងចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញា និងមេធាវីមានចំនួនតិច គួរផ្សំនឹងការចាប់ខ្លួនមានការកើនឡើង ជាពិសេស បទល្មើសទាក់ទងនឹងគ្រឿងញៀន។ កង្វះការប្រាស្រ័យទាក់ទងអំពីសាលក្រមស្ថាពរ បណ្តាលឱ្យមានការឃុំខ្លួនជនជាប់ឃុំដោយបំពាន បន្ទាប់ពីពួកគេបានបម្រើទោសចប់។ បន្តបន្ទាប់មកទៀត ការិយាល័យOHCHR បានគាំទ្រដល់កិច្ចប្រជុំរបស់ "នគរបាល តុលាការ និងពន្ធនាគារ" នៅក្នុងខេត្តចំនួនបួន ដែលដឹកនាំដោយព្រះរាជអាជ្ញាខេត្ត ដើម្បីបង្កើនការប្រាស្រ័យទាក់ទង និងការចែករំលែកព័ត៌មានរវាងនគរបាល តុលាការ និងអាជ្ញាធរពន្ធនាគារ។

២៦. ការិយាល័យOHCHR បានបន្តគាំទ្រដល់ការបញ្ចូលមូលដ្ឋានទិន្នន័យករណីព្រហ្មទណ្ឌ ដែលបច្ចុប្បន្ននេះបាននិងកំពុងដំណើរការនៅសាលាដំបូងទាំងអស់នៅទូទាំងប្រទេស។ មូលដ្ឋានទិន្នន័យនេះ ត្រូវបានរចនាឡើងដើម្បីបង្កើនតម្លាភាព និងប្រសិទ្ធភាពនៅក្នុងតុលាការ និងចៀសវាងការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នហួសនីតិវិធី និងការពន្យាពេលការដោះលែង បន្ទាប់ពីបានបម្រើទោសរួច ដោយលើកកម្ពស់សិទ្ធិទទួលបានព័ត៌មាន និងការប្រាស្រ័យទាក់ទងរវាងស្ថាប័ននានាសម្រាប់ការគ្រប់គ្រងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌។

២៧. ការិយាល័យOHCHR បានបន្តធ្វើការតស៊ូមតិ ដើម្បីប្រព័ន្ធជំនួយផ្នែកច្បាប់ដ៏ទូលំទូលាយមួយ និងសម្រាប់ ការអនុម័តគោលនយោបាយជាតិជំនួយផ្នែកច្បាប់។ ថវិកាជំនួយផ្នែកច្បាប់របស់រដ្ឋាភិបាល បានកើនឡើងដល់៣០ ម៉ឺនដុល្លារ នៅឆ្នាំ២០១៩ ប៉ុន្តែការទទួលបានជំនួយផ្នែកច្បាប់ដែលត្រួតពិនិត្យដោយស្ថាប័នរដ្ឋាភិបាលជាច្រើន នៅតែមានភាពស្មុគស្មាញ។ ការិយាល័យOHCHR បានផ្តល់ហិរញ្ញប្បទានដល់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដើម្បីគាំទ្រដល់ការផ្តល់ជំនួយផ្នែកច្បាប់របស់ពួកគេ។ តាមរយៈហិរញ្ញប្បទានរបស់ការិយាល័យOHCHR មជ្ឈមណ្ឌលអប់រំច្បាប់សម្រាប់សហគមន៍ បានផ្តល់យោបល់ផ្នែកច្បាប់ និងការតំណាងស្របច្បាប់ក្នុងករណីព្រហ្មទណ្ឌ និងរដ្ឋប្បវេណីយ៉ាងហោចណាស់ក៏ចំនួន ៤៧ ករណីដែរ ទាក់ទងនឹងបញ្ហាដីធ្លី និងសិទ្ធិលំនៅដ្ឋាន។ ទោះបីជាករណីមួយចំនួនក្នុងចំណោមករណីទាំងនោះ ស្ថិតក្រោមការពិនិត្យពិចារណារបស់តុលាការក៏ដោយក៏អ្នកទទួលជំនួយផ្នែកច្បាប់ទាំងអស់ ត្រូវបានដោះលែងក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការ តាមរយៈនេះគឺដើម្បីជៀសវាងការឃុំខ្លួនរយៈពេលយូរ នៅក្នុងដំណាក់កាលឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន។ នេះបង្ហាញពីសារៈសំខាន់នៃការទទួលបានជំនួយផ្នែកច្បាប់នៅក្នុងដំណាក់កាលដំបូងនៃដំណើរការរបស់តុលាការ ដូចជាការមានជំនួយផ្នែកច្បាប់ជារឿយៗកំណត់ថាតើបុគ្គលម្នាក់អាចចូលរួម ឬអត់ ក្នុងនីតិវិធីពាក់ព័ន្ធប្រកបដោយអត្ថន័យ។[18]

២៨. ក្នុងខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៩ ការិយាល័យOHCHR បានចេញផ្សាយរបាយការណ៍ស្តីពី "ការកាត់ទោសដោយមហាជន"[19] ដែលបានចងក្រងជាឯកសារនូវឧប្បត្តិហេតុចំនួន ៧៣ នៃអំពើហិង្សា

[18] សូមមើលគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្តីពន្យល់ទូទៅ លេខ ៣២ ស្តីពីសិទ្ធិស្មើគ្នាចំពោះមុខតុលាការ (២០០៧)និងសាលាក្តី និងការជំនុំជម្រះក្តីប្រកបដោយយុត្តិធម៌ កថាខណ្ឌ ១០ ។

[19] ការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស ការកាត់ទោសដោយមហាជន៖ ការបង្ការ និងការឆ្លើយតបចំពោះ" ការកាត់ទោសដោយមហាជន "នៅកម្ពុជា។ មាននៅលើគេហទំព័រ https://cambodia.ohchr.org/sites/default/files/report/other-report/OHCHR%20Report%20EN.pdf.

ដោយហ្វូងមនុស្ស ការវាយប្រហារ និងសកម្មភាពធ្វើទុក្ខបុកម្នេញប្រឆាំងនឹងបុគ្គល ដែលត្រូវគេចោទប្រកាន់ថាជាអំពើអាបធ្មប ចាប់ពីឆ្នាំ២០១០ ដល់ ឆ្នាំ២០១៨។ នេះ ជាការវិភាគបឋម នៃអំពើហិង្សាប្រឆាំងនឹងបុគ្គលបែបនេះនៅកម្ពុជា របាយការណ៍បានកំណត់កត្តាជំរុញនៅពីក្រោយអំពើហឹង្សាបែបនេះ រួមទាំងការប្រកាន់ពូជសាសន៍ ដែលមានជាយូរមកហើយ និង ឥរិយាបទសង្គមរើសអើង ការខ្វះការជឿទុកចិត្តលើប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ផ្លូវការ ភាពក្រីក្រ និងកង្វះការអប់រំ។ ការិយាល័យOHCHR បានធ្វើការជាមួយនគរបាល ដើម្បីផ្សព្វផ្សាយរបាយការណ៍នេះ និង ដើម្បីគាំទ្រដល់ការបង្កើត និងការអនុម័តគោលការណ៍ណែនាំស្តីពីកិច្ចអន្តរាគមន៍របស់នគរបាលក្នុងករណីបែបនេះ។ ការិយាល័យOHCHR បានបើកយុទ្ធនាការផ្សព្វផ្សាយពាក់ព័ន្ធនឹងករណីការកាត់ទោសដោយមហាជនរយៈពេលជាង ៥ ខែលើកញ្ចក់ទូរទស្សន៍ និងវិទ្យុជាតិ[20] កាសែត និង នៅលើបណ្តាញសង្គម។

គ. សិទ្ធិទទួលបានយុត្តិធម៌សម្រាប់ជនពិការ

២៩. ការិយាល័យOHCHR បានបន្តអនុវត្តគម្រោងរួមគ្នារបស់ខ្លួន ជាមួយកម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍សហប្រជាជាតិ (UNDP) អំពីសិទ្ធិទទួលបានយុត្តិធម៌សម្រាប់ជនពិការ ដោយផ្តោតលើការកសាងសមត្ថភាព។ ការិយាល័យOHCHR បានចូលរួមចំណែកក្នុងការអភិវឌ្ឍរបស់រដ្ឋាភិបាលនូវផែនការយុទ្ធសាស្ត្រជាតិ ស្តីពីពិការភាព ២០១៩-២០២៣ ដំណាក់កាលទីពីរ សំដៅផ្តល់សិទ្ធិអំណាច និងធានាការដាក់បញ្ចូលជនពិការ រួមទាំងនៅក្នុងវិស័យយុត្តិធម៌។ ដំណើរការធ្វើសេចក្តីព្រាងនេះ បានជួយក្នុងការកសាងសមត្ថភាពរបស់សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាសកម្មភាពជនពិការ ស្ថាប័នរដ្ឋទទួលខុសត្រូវក្នុងការពង្រឹងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងថ្នាក់ជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិជនពិការ ក៏ដូចជាអង្គការទាំងឡាយដែលតំណាងឱ្យជនពិការ។ នៅថ្ងៃទី២២ ខែមេសា ឆ្នាំ២០២០ ការិយាល័យOHCHR បានចូលរួមនៅក្នុងក្រុមការងារដែលដឹកនាំដោយក្រុមប្រឹក្សាសកម្មភាពជនពិការ ដើម្បីពិភាក្សាអំពីការពិនិត្យឡើងវិញនាពេលខាងមុខ នូវច្បាប់ស្តីពីការការពារ និងលើកកម្ពស់សិទ្ធិជនពិការភាព។ ដំណើរការត្រួតពិនិត្យជាផ្លូវការបានចាប់ផ្តើមធ្វើនៅខែឧសភា ឆ្នាំ២០២០ ហើយការិយាល័យ OHCHR នឹងបន្តធ្វើការតស៊ូមតិ ដើម្បីឱ្យច្បាប់នេះស្របតាមច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ ជាពិសេស អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិជនពិការ ដែលកម្ពុជាបានផ្តល់សច្ចាប័ន ឆ្នាំ២០១២។

៣០. តាមរយៈកម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាល និងការគាំទ្រដោយផ្ទាល់ ការិយាល័យOHCHR បានបង្កើនសមត្ថភាពអង្គការសង្គមស៊ីវិល ដែលតំណាងឱ្យជនពិការ ក្នុងការចងក្រងឯកសារ និងតាមដានករណីរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស និងការរំលោភបំពានលើជនពិការ នៅខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ខេត្តបាត់ដំបង និងខេត្តសៀមរាប។ អង្គការទាំងនេះ បានបញ្ជូនសំណុំរឿងចំនួន ៥០ ករណី រួមបញ្ចូលទាំង ១៥ ករណីដែលពាក់ព័ន្ធនឹងស្ត្រី ទៅយន្តការក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការ និងយន្តការក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ។

៣១. តាមរយៈហិរញ្ញប្បទានរបស់ការិយាល័យOHCHR អង្គការជំនួយផ្នែកច្បាប់នៃកម្ពុជា ដែលជាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល បានផ្តល់ប្រឹក្សាយោបល់ផ្នែកច្បាប់ដល់មនុស្សចំនួន ១៦ នាក់ និង តំណាងស្របច្បាប់ដល់មនុស្ស ១៣ នាក់ ផ្សេងទៀត ដែលមានពិការភាពផ្លូវកាយ និងផ្លូវចិត្ត។

[20] ការប្រកាសអំពីសេវាសាធារណៈ មាននៅលើគេហទំព័រ https://bit.ly/2yyYuA4.

ការិយាល័យOHCHR បានគាំទ្រអង្គការនេះ ក្នុងការបង្កើតគោលការណ៍ណែនាំជាក់ស្តែង ស្តីពីជំនួយផ្នែកច្បាប់សម្រាប់ជនពិការ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការពិគ្រោះយោបល់ជាមួយវេទិកាតំណាងជនពិការ។

៣២. ការិយាល័យOHCHR បានគាំទ្រដល់គម្រោងប្រតិបត្តិការមិនដាក់ច្រវ៉ាក់ នៃអង្គការចិត្តសង្គមអន្តរវប្បធម៌កម្ពុជា ដែលព្យាបាល និងផ្តល់ការស្តារនីតិសម្បទាដល់បុគ្គលដែលមានពិការភាពផ្លូវចិត្ត ដែលត្រូវបានចាក់សោរ ឬត្រូវបានបង្ខាំងរូបកាយ ដោយសមាជិកគ្រួសារ ក្នុងករណីជាច្រើនដោយសារតែការមាក់ងាយ និងកង្វះលទ្ធភាពទទួលបានការព្យាបាល។ តាមរយៈការងាររបស់អង្គការនេះ មានមនុស្សចំនួន ៧៨ នាក់ ត្រូវបានដោះលែង និងធ្វើសមាហរណកម្មពួកគេទៅក្នុងសហគមន៍ នៅចន្លោះខែមិថុនា និងខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៩ ។

ឃ. គាំទ្រកំណែទម្រង់ពន្ធនាគារ

៣៣- ចំនួនជនជាប់ឃុំនៅកម្ពុជា បានបន្តកើនឡើង។ ទោះបីជាច្រើនចង្អៀតណែនក្តី ការប្រើជម្រើសផ្សេងក្នុងការឃុំខ្លួន រួមទាំងការដាក់ប្រាក់ធានាឱ្យនៅក្រៅឃុំ ក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់តុលាការ និងការព្យួរទោស នៅតែមានកំណត់។ ក្នុងអំឡុងខែមីនា និងខែមេសា ឆ្នាំ២០២០ ការិយាល័យOHCHR បានជួបជាមួយអាជ្ញាធរតុលាការរាជធានីភ្នំពេញ ដើម្បីតស៊ូមតិសម្រាប់ការដាក់ឱ្យនៅក្រៅឃុំស្ត្រីមានផ្ទៃពោះ ២៥ នាក់ និងស្ត្រីមានកូនតូចៗ ដែលកំពុងស្ថិតក្នុងការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន។ ខ្វះខាតការទទួលបានជំនួយផ្នែកច្បាប់ ស្ត្រីទាំងនោះបានដាក់ពាក្យស្នើសុំនៅក្រៅឃុំ ដោយមានការគាំទ្រពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលជាតិ ដែលមានបង្កើតបែបបទពាក្យសុំនៅក្រៅឃុំដែលមានលក្ខណៈសាមញ្ញ។ មានរីកចម្រើនគួរឱ្យស្វាគមន៍ ស្ត្រី ១២ នាក់ ត្រូវបានដោះលែងពីការឃុំខ្លួន អ្នកខ្លះនៅក្រៅឃុំ និងខ្លះទៀតបន្ទាប់ពីការជំនុំជម្រះរបស់ពួកគេត្រូវបានពន្លឿន។ ការិយាល័យOHCHR នឹងបន្តធ្វើការតស៊ូមតិសម្រាប់ទម្រង់បែបបទពាក្យសុំនៅក្រៅឃុំដែលមានលក្ខណៈសាមញ្ញជាងមុន ដើម្បីប្រើប្រាស់ឱ្យកាន់តែទូលំទូលាយថែមទៀត។

៣៤. ការិយាល័យOHCHR បានបន្តឃ្លាំមើលទីតាំង និងលក្ខខណ្ឌនៃការឃុំខ្លួន និងប្រព្រឹត្តកម្មលើជនជាប់ឃុំ។ រដ្ឋាភិបាលមិនបានអនុញ្ញាតឱ្យធ្វើសំភាសន៍ជាសម្ងាត់ "ស្របតាមច្បាប់ស្តីពីពន្ធនាគារ" ឡើយ។ ការិយាល័យOHCHR បានរកឃើញជាទៀតទាត់ថា លក្ខខណ្ឌនៃការឃុំខ្លួនជាទូទៅ មិនបំពេញតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិទេ រួមទាំង អំពីការទទួលបានការថែរក្សាសុខភាពរបស់អ្នកជាប់ឃុំ និងការព្យាបាលផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ អនាម័យ និងការសួរសុខទុក្ខពីសមាជិកគ្រួសារ និងតំណាងស្របច្បាប់ផងដែរ។

៣៥. ការិយាល័យOHCHR បានចងក្រងជាឯកសារនូវការស្លាប់ចំនួន ៣ នាក់ នៅក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំង។ ក្នុងករណីពីរ អគ្គនាយកដ្ឋានពន្ធនាគារបានចាត់វិធានការកែតម្រូវមួយចំនួន ទោះជាដូច្នេះក្តី អាជ្ញាធរមិនបានរកឃើញភស្តុតាងណាមួយពីការធ្វើទារុណកម្ម ឬការធ្វើបាបឡើយ។ ការិយាល័យOHCHR មិនអាចបញ្ជាក់អំពីថាតើការស៊ើបអង្កេតទាំងនោះ បាន ឬមិនបានបំពេញតាមគោលការណ៍ឯករាជ្យភាព មិនលំអៀង តម្លាភាព និងភាពរហ័សរហួនឡើយ។ ក្នុងករណីទីបីដែលបានកើតឡើងនៅខេត្តបន្ទាយមានជ័យ កាលពីខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៩ មានមន្ត្រីនគរបាលចំនួន ២

នាក់ ត្រូវបានចោទប្រកាន់ពាក់ព័ន្ធនឹងការស្លាប់នេះ ហើយនៅតែស្ថិតក្នុងការឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្ននៅឡើយ។

៣៦. បណ្ឌិត្យសភានគរបាលកម្ពុជា បានបញ្ចូលមេរៀនថ្មីមួយ គឺអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិជនពិការ ក្នុងការបណ្ដុះបណ្ដាលរយៈពេល ៤ ខែ សម្រាប់បុគ្គលិកពន្ធនាគារថ្មី។ ការបណ្ដុះបណ្ដាលនេះ ដែលត្រូវបានផ្តល់ដោយការិយាល័យOHCHR គ្របដណ្តប់លើច្បាប់ជាតិ និងច្បាប់អន្តរជាតិ ក្របខ័ណ្ឌទាក់ទងនឹងការឃុំខ្លួន រួមទាំងកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ និងអនុសញ្ញាប្រឆាំងទារុណកម្ម និងការប្រព្រឹត្តមកលើខ្លួន ឬទណ្ឌកម្មឯទៀត ដែលឃោរឃៅអមនុស្សធម៌ ឬបន្ថោកបន្ទាប។

៣៧. ការិយាល័យOHCHR និងគណៈកម្មាធិការជាតិប្រឆាំងទារុណកម្ម[21] បានរៀបចំវគ្គបណ្ដុះបណ្ដាលរួមគ្នាចំនួន ៤ សំដៅលើកកំពស់ការយល់ដឹងដល់មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់និងមន្ត្រីពន្ធនាគារ។ វគ្គបណ្ដុះបណ្ដាលនេះ បានប្រារព្ធធ្វើនៅខេត្តកំពង់ចាម ខេត្តកំពត ខេត្តព្រៃវែង និងខេត្តស្វាយរៀង ចន្លោះពីថ្ងៃទី២៤ ខែតុលា ដល់ថ្ងៃទី២៨ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៩ វគ្គបណ្ដុះបណ្ដាលនេះ ផ្តោតសំខាន់លើតួនាទី និងអាណត្តិរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិប្រឆាំងទារុណកម្ម។ ដោយមានកិច្ចសហការជាមួយព្រះរាជអាជ្ញាខេត្ត ការិយាល័យOHCHR បានធ្វើបទបង្ហាញសង្ខេប សម្រាប់មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ស្តីពីការបង្ការទារុណកម្ម ការប្រើប្រាស់កម្លាំង និងសិទ្ធិនៅពេលចាប់ខ្លួន នៅខេត្តស្វាយរៀង និងខេត្តតាកែវ នៅថ្ងៃទី១៩ និងទី២៦ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៩ ផ្សេងៗគ្នា។

៣៨. វិបត្តិកូវីដ- ១៩ បង្ហាញពីហានិភ័យធ្ងន់ធ្ងរដល់ជនជាប់ឃុំក្នុងពន្ធនាគារ ជាពិសេស ការដាក់មនុស្សច្រើនចង្អៀតណែនជាយូរមកហើយ ដែលមិនអាចឱ្យពួកគេរក្សាគំលាតពីគ្នាបាន។ នៅថ្ងៃទី ២០ ខែមីនា ឆ្នាំ២០២០ ក្រសួងមហាផ្ទៃ បានផ្អាកជាបណ្ដោះអាសន្នរាល់ដំណើរទស្សនកិច្ចនៅតាមពន្ធនាគារ ជាវិធានការបង្ការ។ សេចក្តីណែនាំជាបន្តបន្ទាប់ តម្រូវឱ្យដាក់ខ្លួននៅដាច់ដោយឡែក (ចត្តាឡីស័ក) ក្នុងរយៈពេល ១៤ ថ្ងៃ ដល់ជនជាប់ឃុំដែលទើបនឹងចូលថ្មី។ រដ្ឋាភិបាលបានបញ្ជាក់ថា ខ្លួនបានពន្លឿនដំណើរការចោទប្រកាន់ រួមទាំង ការប្រើប្រាស់ប្រាក់ធានាឱ្យនៅក្រៅឃុំ ចំពោះបទលហុ ដើម្បីបន្ធូរបន្ថយភាពចង្អៀតណែនរបស់ពន្ធនាគារ។ នៅថ្ងៃទី០៦ ខែមេសា ឆ្នាំ ២០២០ ការិយាល័យOHCHR មូលនិធិរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិសម្រាប់កុមារ (UNICEF) និងអង្គការសហប្រជាជាតិសម្រាប់សមភាពយេនឌ័រ និងអង្គការផ្តល់សិទ្ធិអំណាចដល់ស្ត្រី (UN-Women) បានធ្វើលិខិតរួមគ្នាមួយទៅក្រសួងក្រសួងយុត្តិធម៌ ក្រសួងមហាផ្ទៃ និងអគ្គនាយកដ្ឋានពន្ធនាគារ តស៊ូមតិឱ្យមានការដោះលែងជនជាប់ឃុំ ក្នុងស្ថានភាពដែលងាយរងគ្រោះដោយសារជំងឺកូវីដ-១៩ រួមទាំង ស្ត្រីមានផ្ទៃពោះ ជនចាស់ជរា និងជនជាប់ឃុំដែលមានជំងឺប្រចាំកាយ។ ការិយាល័យOHCHR មិនបានទទួលការឆ្លើយតបចំពោះលិខិតនោះទេ ហើយក៏មិនបានដឹងអំពីការដោះលែងអ្នកទោស និងជនជាប់ឃុំ ដោយមូលហេតុជំងឺកូវីដ-១៩ ដែរ។

V. សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមកិច្ច

[21] យន្តការបង្ការថ្នាក់ជាតិរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ក្រោមពិធីសារបន្ថែមនៃអនុសញ្ញាប្រឆាំងទារុណកម្ម និងការប្រព្រឹត្តមកលើខ្លួន ឬទណ្ឌកម្មឯទៀត ដែលឃោរឃៅអមនុស្សធម៌ ឬបន្ថោកបន្ទាប។

ក. ស្ថានភាពសិទ្ធិដីធ្លី និងលំនៅដ្ឋាន

៣៩. បញ្ហាប្រឈមនៅតែមានក្នុងវិស័យដីធ្លី និងសិទ្ធិលំនៅដ្ឋាន ដោយសារតែការបណ្តេញចេញដោយបង្ខំ កខ្វះបទដ្ឋានត្រឹមត្រូវស្តីពីការតាំងទីលំនៅថ្មី និងរយៈពេលវែង ស្មុគស្មាញ មិនច្បាស់លាស់ និងការចំណាយប្រាក់ច្រើនក្នុងដំណើរការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី។ ការបែងចែក ការលក់ និងការប្រើប្រាស់ដីធ្លីបានបន្តដំណើរការតាមប្រព័ន្ធវិនិយោគ ដែលមានវិសមភាពរចនាសម្ព័ន្ធដែលជះឥទ្ធិពលមិនសមាមាត្រទៅលើបុគ្គលដែលរស់នៅក្នុងភាពក្រីក្រ និងក្នុងស្ថានភាពងាយរងគ្រោះ។ មិនមានច្បាប់ ឬគោលនយោបាយរដ្ឋថ្មី ទាក់ទងនឹងសិទ្ធិដីធ្លី និងសិទ្ធិលំនៅដ្ឋាន ត្រូវបានបង្កើតឡើង ឬអនុម័តឡើយ។

៤០. ការិយាល័យOHCHR បានទទួលញត្តិពីបុគ្គល និងក្រុមមួយចំនួនដែលស្វែងរកអន្តរាគមន៍របស់ខ្លួន ក្នុងបញ្ហាទំនាស់ដីធ្លី រួមទាំងសហគមន៍ដែលរស់នៅក្នុងតំបន់ការពារធម្មជាតិដែលកំពុងប្រឈមនឹងហានិភ័យពីការបណ្តេញចេញដោយបង្ខំ។ ការិយាល័យOHCHR បានចុះធ្វើទស្សនកិច្ចជាក់ស្តែង ដើម្បីស្វែងរកការពិត បានជួបធ្វើការជាមួយអាជ្ញាធរពាក់ព័ន្ធ បានធ្វើការសម្របសម្រួលកិច្ចសន្ទនារវាងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងភាគីដែលរងផលប៉ះពាល់ បានឃ្លាំមើលការងាររបស់យន្តការដោះស្រាយវិវាទ និងបានផ្តល់ជំនួយផ្នែកបច្ចេកទេសដល់សហគមន៍និងអង្គការសង្គមស៊ីវិល។ ការិយាល័យOHCHR បានចូលរួមផងដែរ ក្នុងក្រុមសម្របសម្រួលវិស័យដីធ្លី ដែលមានសមាសភាពទីភ្នាក់ងារអង្គការសហប្រជាជាតិ ដៃគូអភិវឌ្ឍន៍ និងអង្គការសង្គមស៊ីវិល ដែលធ្វើការលើបញ្ហាដីធ្លី និងផ្ទះសម្បែង វេទិកានេះសម្របសម្រួលការចែករំលែកព័ត៌មាន និងផ្តល់លទ្ធភាពដល់សកម្មភាពសម្របសម្រួល។

៤១. នៅខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៩ ក្នុងការបន្តឃ្លាំមើលវិវាទដីធ្លីទាក់ទងនឹងសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច ការិយាល័យOHCHR ក្នុងភាពជាដៃគូជាមួយអង្គការអុកស្វាម (Oxfam) បានរៀបចំកិច្ចពិភាក្សាពហុភាគីពាក់ព័ន្ធ ដែលមានចំណងជើងថា "ការវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេសដោយមានការទទួលខុសត្រូវក្នុងវិស័យកសិកម្មនៅកម្ពុជា"។ កិច្ចពិភាក្សាបានកំណត់ពីភាពចន្លោះប្រហោងនៃក្របខណ្ឌសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច និងបានដាក់ចេញជាអនុសាសន៍សម្រាប់រដ្ឋាភិបាល។ ជាលទ្ធផល អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាននៅក្នុងខេត្តកំពង់ស្ពឺ ខេត្តមណ្ឌលគីរី ខេត្តរតនគិរី និងខេត្តស្ទឹងត្រែងបានចូលរួមក្នុងដំណើរការស្រមុះស្រមួលជាផ្លូវការ ដើម្បីដោះស្រាយទំនាស់ដីធ្លីដែលមានពាក់ព័ន្ធនឹងក្រុមហ៊ុនឯកជន។

៤២. ការិយាល័យOHCHR បានប្រើប្រាស់លទ្ធផលនៃការសិក្សាខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៨ របស់ខ្លួន ដែលមានចំណងជើងថា "វាយតម្លៃផលប៉ះពាល់នៃសម្បទានដីសង្គមកិច្ចលើជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាពលរដ្ឋនៅតំបន់ជនបទ" [22] ជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការតស៊ូមតិជាមួយអាជ្ញាធរជាតិ និងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន។ សម្បទានដីសង្គមកិច្ចអនុញ្ញាតឱ្យមានការផ្ទេរដីរដ្ឋទៅប្រជាពលរដ្ឋក្រីក្រ ឬបុគ្គល

[22] មើលគេហទំព័រ https://cambodia.ohchr.org/sites/default/files/InfoNotes/Finding%20SLC%20Infographic%20with%202cm%20bleed-0%20Sep%202019%20low.pdf.

និងគ្រួសារដែលគ្មានដីធ្លី សម្រាប់គោលបំណងធ្វើលំនៅដ្ឋាន និងបង្កើតប្រាក់ចំណូល ដូចជាកសិកម្មជាដើម។ នៅខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៩ ការិយាល័យOHCHR និងអង្គការទិន្នន័យអំពីអភិវឌ្ឍកម្ពុជា បានផលិតក្រាហ្វិកព័ត៌មានដែលសង្ខេបចំណុចដែលបានរកឃើញសំខាន់ៗនៃរបាយ-ការណ៍នេះ និងឯកសារអង្គហេតុមួយស្តីពីដំណើរការផ្តល់ដីសម្បទានសង្គមកិច្ច ។ ការិយាល័យOHCHR ក៏បានចុះទៅពិនិត្យជាក់ស្តែងផងដែរនៅខេត្តកំពត ខេត្តមណ្ឌលគីរី និងខេត្តព្រះសីហនុ ដើម្បីពិភាក្សាអំពីលទ្ធផល និងអនុសាសន៍នៃការសិក្សាជាមួយអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងប្រជាជន។ នៅខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៩ ការិយាល័យOHCHR បានរៀបចំកិច្ចពិគ្រោះយោបល់ថ្នាក់ជាតិមួយ ដើម្បីពិភាក្សាមេរៀនបទពិសោធន៍និងវិធីទៅថ្ងៃមុខ។ អនុសាសន៍គន្លឹះៗមួយចំនួន រួមមាន ការធ្វើការវាយតម្លៃផលប៉ះពាល់សង្គម និងបរិស្ថាន មុនពេលនឹងផ្តល់សម្បទានដីសង្គមកិច្ច ហើយចេញឲ្យសម្រាប់តែដីសម្បទានសង្គមកិច្ចលើដីណាដែលជាប់នឹងដីរបស់ក្រុមជនជាតិដើមភាគតិច នៅពេលដែលពួកគេដាក់ពាក្យសុំកម្មសិទ្ធិឯកជន ឬកម្មសិទ្ធិសមូហភាព ត្រូវបានដំណើរការ និងវាយតំលៃយ៉ាងពេញលេញតែប៉ុណ្ណោះ។

៤៣. ការិយាល័យOHCHR បានបន្តតស៊ូមតិជាមួយអាជ្ញាធរលើករណីបណ្តេញចេញដោយបំពាន រួមទាំងក្នុងការគាំទ្រដល់ការពិគ្រោះយោបល់ជាមុនជាមួយគ្រួសារ និងបុគ្គលដែលរងផលប៉ះពាល់ នីតិវិធីតាំងទីលំនៅថ្មី សិទ្ធិទទួលបានព័ត៌មាន និងសំណង។ នេះរួមទាំងការចូលរួមជាមួយក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ ស្តីពីសំណងដល់សហគមន៍ដែលរងផលប៉ះពាល់ ។ ការិយាល័យOHCHR បានបំពេញបេសកកម្មឃ្លាំមើលចំនួន ៧ ទាក់ទងនឹងការបណ្តេញចេញដែលនឹងកើតមាន ចំពោះប្រជាពលរដ្ឋប្រមាណជា ២.០០០ គ្រួសារ នៅទូទាំងខេត្តកំពង់ធំ ខេត្តកោះកុង រាជធានីភ្នំពេញ ខេត្តពោធិ៍សាត់ និងខេត្តព្រះសីហនុ។ ក្នុងករណីមួយការិយាល័យOHCHR បានចរចារឱ្យមានការពន្យាពេលការបណ្តេញសហគមន៍ចេញ និងការផ្តល់ដីសម្បទានសង្គមកិច្ចជាបន្តបន្ទាប់ ដោយអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានដល់ប្រជាពលរដ្ឋចំនួន ៣១ គ្រួសារ ដែលរងផលប៉ះពាល់។ ក្នុងករណីពីរផ្សេងទៀត ដែលករណីមួយពាក់ព័ន្ធនឹងប្រជាពលរដ្ឋ ១.០០០ គ្រួសារ ដែលត្រូវបានបណ្តេញចេញដោយបំពាន នៅក្នុងខេត្តកំពង់ធំ និងករណីមួយផ្សេងទៀតពាក់ព័ន្ធនឹង ៣៤៧ គ្រួសារ ដែលប្រឈមនឹងការបណ្តេញចេញក្នុងខេត្តពោធិសាត់ ដោយសារការសាងសង់ទំនប់វារីអគ្គិសនី អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានយល់ព្រមដោះស្រាយវិវាទដីធ្លី និងផ្តល់សំណងដល់គ្រួសារប្រជាពលរដ្ឋដែលត្រូវបណ្តេញចេញ។ គិតត្រឹមខែឧសភា ឆ្នាំ២០២០ សំណងមិនទាន់ត្រូវបានផ្តល់នៅឡើយទេ។

៤៤. ការិយាល័យOHCHR បានបន្តធ្វើការសិក្សាលើកន្លែងតាំងទីលំនៅថ្មី ចំនួន ១៧ កន្លែង នៅកម្ពុជា ដោយធ្វើបទសម្ភាសន៍ ៤៣ ភាគរយ នៃគ្រួសារដែលរងផលប៉ះពាល់ ប្រមាណ ២.៣៤១ នាក់។ ការសិក្សានេះនឹងត្រូវចេញផ្សាយនៅឆ្នាំ២០២០ រួមជាមួយសេចក្តីព្រាងគោលការណ៍ណែនាំស្តីពីការបណ្តេញចេញ និងការតាំងទីលំនៅថ្មី។

៤៥. នៅខែមីនា ឆ្នាំ២០២០ ការិយាល័យOHCHR និងអង្គការក្លាហាន ដែលជាអង្គការសិទ្ធិស្ត្រី បានបោះពុម្ព ផ្សាយព្រឹត្តបត្រព័ត៌មាន ចំនួន ៦ ដែលស្វែងយល់ពីទំនាក់ទំនងរវាងសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌របស់ស្ត្រី ការរំលោភសិទ្ធិដីធ្លី និងសិទ្ធិលំនៅដ្ឋាននៅកម្ពុជា ។[23]

[23] មើលគេហទំព័រ

៤៦. តាមសំណើរបស់ក្រសួងយុត្តិធម៌ ក្នុងខែវិច្ឆិកាឆ្នាំ ២០១៩ ការិយាល័យOHCHR បានបើកវគ្គបណ្តុះបណ្តាលគ្រូបង្គោលដល់មន្ត្រីនាយកដ្ឋានសន្ទានកម្ម និងយុត្តិធម៌មូលដ្ឋាន នៅរាជធានីភ្នំពេញ។ វគ្គបណ្តុះបណ្តាលគ្រូបង្គោលនេះ បានរៀបចំឡើងដោយមានភាពជាដៃគូជាមួយអង្គការសង្គមស៊ីវិលផ្សេងៗ វគ្គបណ្តុះបណ្តាលនេះបានផ្តល់ការណែនាំស្តីពីយន្តការដោះស្រាយបណ្តឹងតវ៉ាក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ដោយផ្តោតជាពិសេសលើវិវាទដីធ្លីទាក់ទងនឹងយេនឌ័រ។ ការិយាល័យ OHCHR បានឃ្លាំមើល និងគាំទ្រដំណើរការសន្ទានកម្ម (សម្រុះសម្រួល) មួយ នៅក្នុងខេត្តមណ្ឌលគិរី រវាងក្រុមហ៊ុនកៅស៊ូសុកហ្វីន និងសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចពូនង។ ការស្រមុះស្រមួលនេះ ដែលបានចាប់ផ្តើមនៅឆ្នាំ ២០១៧ បានដោះស្រាយនូវដីប្រពៃណីដែលផ្តល់ទៅឱ្យក្រុមហ៊ុនជាសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច។ ដោយមានការគាំទ្រពីការិយាល័យOHCHR វិវាទដីធ្លីភាគច្រើនដែលទាក់ទងនឹងតំបន់សមូហភាពត្រូវបានដោះស្រាយ ហើយនឹងត្រូវបញ្ចូលទៅក្នុងពាក្យសុំប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព។

៤៧. នៅខែកក្កដា ឆ្នាំ ២០១៩ ការិយាល័យOHCHR បានរៀបចំកម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាលមួយស្តីពីការអនុវត្តអាជីវកម្មប្រកបដោយការទទួលខុសត្រូវ និងការទទួលបានដំណោះស្រាយក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ សម្រាប់អង្គការសង្គមស៊ីវិលក្នុងស្រុកមួយចំនួន។ ដោយមានកិច្ចសហការជាមួយដៃគូអភិវឌ្ឍន៍មួយចំនួនដូចជា អង្គការ Interchurch Organization for Development Cooperation គណៈកម្មាធិការសហប្រតិបត្តិការដើម្បីកម្ពុជា និងអង្គការអាក់សិនអេត វគ្គបណ្តុះបណ្តាលបានដោះស្រាយនូវយន្តការបណ្តឹងក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការជាតិ និងអន្តរជាតិ។

៤៨. ដោយមានជំនួយគាំទ្រពីការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស (ការិយាល័យOHCHR) មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជាបានបញ្ចប់គម្រោងរបស់ខ្លួនស្តីពីការលើកកម្ពស់បទដ្ឋានសិទ្ធិមនុស្សនៅក្នុងវិស័យធុរកិច្ច និងដីធ្លី នៅខែធ្នូ ឆ្នាំ ២០១៩។ គម្រោងបានបង្កើតនូវឯកសារលើកកម្ពស់ការយល់ដឹងចំនួន ១២ ស្តីពី ធុរកិច្ច និងសិទ្ធិមនុស្ស រួមមាន ខិតប័ណ្ណ សលាកប័ត្រព័ត៌មាន និងដ្យាក្រាមព័ត៌មាន ហើយបានរៀបចំកម្មវិធីវិទ្យុចំនួន ១២។ មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា បានផ្តល់កម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាលចំនួនបួនស្តីពីធុរកិច្ច និងសិទ្ធិមនុស្សសម្រាប់មន្ត្រីរដ្ឋ មេធាវី និងតំណាងវិស័យឯកជន។

៤៩. ក្រៅពីនេះការវិវត្តទាំងនេះ រដ្ឋាភិបាលមិនទាន់បានរៀបចំផែនការសកម្មភាពជាតិនៅឡើយទេ ហើយការប្រកាន់ខ្ជាប់នូវគោលការណ៍ណែនាំស្តីពីធុរកិច្ច និងសិទ្ធិមនុស្ស ដោយវិស័យសាធារណៈ ឬឯកជន នៅតែមានកម្រិតនៅឡើយ។

ខ. ការទទួលបានដីសម្រាប់ជនជាតិដើមភាគតិច

https://cambodia.ohchr.org/sites/default/files/Promotional-materials-soft/ESC%20rights%20and%20land%20rights%20violations%20OHCHR%20Klahaan%202020-compressed.pdf.

៥០. ការិយាល័យOHCHR ធ្វើការជាមួយក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ ក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ ក្រសួងមហាផ្ទៃ ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ ក្រសួងបរិស្ថាន អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ធនាគារពិភពលោក និងអង្គការសង្គមស៊ីវិល ដើម្បីគាំទ្រដល់កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច ដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លីសមូហភាព។

៥១. ការិយាល័យOHCHR បានបន្តធ្វើការតស៊ូមតិដើម្បីពន្លឿនដំណើរការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិសមូហភាព។ ចាប់តាំងពីការអនុម័តនៅឆ្នាំ ២០០៩ នៃអនុក្រឹត្យលេខ ៨៣ ស្តីពីនីតិវិធីចុះបញ្ជីដីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចមក មានសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច ចំនួន ១៥១ ត្រូវបានគេទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណជនជាតិដើមរបស់ពួកគេ ដែលជាជំហានដំបូងនៃដំណើរការនេះ។ សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចចំនួន ១៣១ ផ្សេងទៀត បានឈានទៅជំហានទី ២ នៃដំណើរការនេះ ដោយបានចុះឈ្មោះជានីតិបុគ្គល។ សហគមន៍ចំនួន ៣០ ផ្សេងទៀត បានឈានទៅមុខជំហានទីបី និងចុងក្រោយ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការវាស់វែងដី មុនពេលមានការយល់ព្រមចុងក្រោយ និងការចេញប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី។ ការិយាល័យOHCHR បានគាំទ្រសហគមន៍ចំនួនបួនលើជំហានដំបូង និងសហគមន៍ចំនួនបី លើជំហានទីបីនៃដំណើរការនេះ។

៥២. នៅខែធ្នូ ឆ្នាំ ២០១៩ ការិយាល័យOHCHR បានរៀបចំកម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាលស្តីពីដំណើរការចុះបញ្ជីដីធ្លីសមូហភាព ដល់មន្ត្រីមូលដ្ឋាន មកពីខេត្តកំពង់ធំ ខេត្តក្រចេះ ខេត្តមណ្ឌលគិរី ខេត្តព្រះវិហារ ខេត្តរតនគិរី និងខេត្តស្ទឹងត្រែង។ វគ្គបណ្តុះបណ្តាលនេះត្រូវបានសហការរៀបចំឡើងដោយក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ ក្រសួងមហាផ្ទៃនិងក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់។

៥៣. នៅខែកុម្ភៈឆ្នាំ ២០២០ ការិយាល័យOHCHR បានចូលរួមបេសកកម្មវាយតម្លៃមួយធ្វើឡើងដោយក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ និងវេទិកានៃអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលស្តីពីកម្ពុជា ស្តីពីការលំបាកនានាដែលសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចកំពុងប្រឈមខណៈពេលដែលពួកគេកំពុងរស់នៅក្នុងតំបន់ការពារបរិស្ថាន។ បេសកកម្មនេះផ្តោតលើការចុះឈ្មោះដីដូនតាជាដីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច។ ក្នុងដំណើរទស្សនៈកិច្ចទៅកាន់ខេត្តក្រចេះ និងខេត្តស្ទឹងត្រែង ការិយាល័យOHCHR បានសង្កេតឃើញកង្វះនៃភាពស៊ីសង្វាក់ និងនីតិវិធីបទដ្ឋានក្នុងការបែងចែកដីដែលត្រូវបានចាត់ជាតំបន់ការពារបរិស្ថានដល់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច។

គ. ស្ថានភាពជនជាតិភាគតិច

៥៤. ការិយាល័យOHCHR បានបន្តដោះស្រាយស្ថានភាពរបស់ជនជាតិភាគតិច រួមទាំង ជនជាតិវៀតណាមដែលពួកគេខ្លះជាជនគ្មានរដ្ឋ។ ទោះបិជាយើងឃើញមានការរីកចម្រើនមួយចំនួនក្នុងការផ្តល់ឋានៈស្នាក់នៅសម្រាប់ជនបរទេសក៏ដោយ ក៏ការិយាល័យOHCHR បានចងក្រងជាឯកសារនៃការចោទប្រកាន់អំពីការរំលោភសិទ្ធិលើសញ្ជាតិ សិទ្ធិទទួលបានការអប់រំ និងជីវិតគ្រួសារ ក៏ដូចជា សេរីភាពពីការរើសអើងដែរ។ ការិយាល័យOHCHR បានបកប្រែបទប្បញ្ញត្តិ

រដ្ឋបាលចំនួនបួន[24] ដែលមានចែងអំពីអន្តោប្រវេសន៍ និងជនបរទេស ពីភាសាខ្មែរទៅអង់គ្លេស ដើម្បីគាំទ្រដល់ការងារតស៊ូមតិរបស់អង្គការសង្គមស៊ីវិល តួអង្គអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិ និងអង្គភាពដទៃទៀត ដែលធ្វើការជាមួយជនជាតិភាគតិច។ បន្ទាប់ពីការិយាល័យOHCHR តាមដាន និងតស៊ូមតិជាមួយអាជ្ញាធរខេត្ត និងអនុសាសន៍ពាក់ព័ន្ធដោយអ្នករាយការណ៍ពិសេសស្តីពីស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន[25] នៅក្នុងខេត្តកំពង់ឆ្នាំង បានបញ្ឈប់ផែនការដែលអាចបណ្តាលឱ្យមានការបណ្តេញចេញនូវប្រជាជនជនជាតិវៀតណាមប្រមាណ ១០.០០០ នាក់ ដែលកំពុងរស់នៅផ្ទះបណ្តែតទឹកលើបឹងទន្លេសាប។ នៅថ្ងៃទី ២៥ ខែមីនា ឆ្នាំ ២០២០ ការិយាល័យ OHCHR បានផ្ញើលិខិតមួយច្បាប់ ជូនសាលារាជធានីភ្នំពេញ ទាក់ទងនឹងផែនការបណ្តេញចេញដោយបង្ខំលើក្រុមគ្រួសារជនជាតិខ្មែរ និងជនជាតិវៀតណាម ចំនួន ៤២ គ្រួសារ ពីសហគមន៍បណ្តែតទឹកនៅរាជធានីភ្នំពេញ។

៥៥. នៅខែសីហា ឆ្នាំ ២០១៩ ការិយាល័យOHCHR បានសម្របសម្រួលកិច្ចប្រជុំនានានៅរាជធានីភ្នំពេញ រវាងការិយាល័យអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីការទប់ស្កាត់អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងទំនួលខុសត្រូវក្នុងការការពារ[26] និងអង្គការសង្គមស៊ីវិល ដែលធ្វើការលើបញ្ហាជនជាតិភាគតិច។ អ្នកចូលរួមមួយចំនួនមានពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងលេខ ០០២/០២ នៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ដែលបានទទួលការផ្តន្ទាទោសជាលើកដំបូងចំពោះអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ប្រឆាំងនឹងជនជាតិចាម និងជនជាតិវៀតណាម។[27] កិច្ចប្រជុំផ្តល់ឱកាសដល់ការិយាល័យអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីការទប់ស្កាត់អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងទំនួលខុសត្រូវក្នុងការការពារ ដើម្បីរៀនអំពីស្ថានភាពរបស់ជនជាតិភាគតិចនៅកម្ពុជា និងដើម្បីវាយតម្លៃហានិភ័យទាក់ទងនឹងភាពសាហាវព្រៃផ្សៃ។

៥៦. ដូចដែលបានបញ្ជាក់នៅក្នុងសេចក្តីសង្ខេបនៃគោលនយោបាយរបស់អគ្គលេខាធិការស្តីពីជំងឺកូវីដ-១៩ និងសិទ្ធិមនុស្ស[28] ជនជាតិដើមភាគតិច និងសហគមន៍ជនជាតិភាគតិចមួយចំនួនប្រឈមនឹងហានិភ័យជាពិសេសពីផលវិបាកនៃជំងឺកូវីដ-១៩។ សកម្មភាពនៃការរើសអើងត្រូវបាន

[24] សេចក្តីណែនាំ ស្តីពីការចេញលិខិតរដ្ឋបាល និង លិខិតអត្រានុកូលដ្ឋានឲ្យសហព័ទ្ធជាខ្មែរ កូន និង ជនបរទេសអន្តោប្រវេសន្ត ប្រកាសស្តីពីការឈប់ទទួលពាក្យសុំសម្រាប់ជនអន្តោប្រវេសន៍បរទេស និងប័ណ្ណស្នាក់នៅអចិន្ត្រៃយ៍ ច្បាប់សញ្ជាតិ ដែលបានធ្វើវិសោធនកម្ម ឆ្នាំ ២០១៨ និងអនុក្រឹត្យលេខ ១២៩)ចុះថ្ងៃទី ១៥ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៧ ស្តីពីការធ្វើមោឃភាព (និងការដកហូតឯកសាររដ្ឋបាលមិនទៀងទាត់របស់កម្ពុជា បច្ចុប្បន្នត្រូវបានកាន់កាប់ និងប្រើប្រាស់ដោយជនអន្តោប្រវេសន៍បរទេស។

[25] សូមមើលគេហទំព័រ www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24579&LangID=E

[26] ការិយាល័យគាំទ្រទីប្រឹក្សាពិសេសរបស់អគ្គលេខាធិការស្តីពីការបង្ការអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងទីប្រឹក្សាពិសេសរបស់អគ្គលេខាធិការស្តីពីទំនួលខុសត្រូវក្នុងការការពារ។

[27] "សភា បានរកឃើញថា ជំនុំជម្រះ]នួន ជា និង ខៀវ សំផន មានពិរុទ្ធភាពពីបទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ រំលោភបំពានធ្ងន់ធ្ងរលើអនុសញ្ញាទីក្រុងហ្សឺណែវ និងការប្រល័យពូជសាសន៍ជនជាតិភាគតិចវៀតណាម ក្រុមជាតិ និងពូជសាសន៍។ សភាជំនុំជម្រះក៏បានកាត់ទោសបន្ថែមទៀត លើ នួន ជា ពីបទប្រល័យពូជសាសន៍ក្រុមសាសនា និងជាតិពន្ធុចាម ក្រោមលទ្ធិស្តីពីការទទួលខុសត្រូវរបស់ថៅហ្វាយនាយ។ សូមមើលគេហទំព័រ www.eccc.gov.kh/en/case/topic/ 1298

[28] "ជំងឺកូវីដនិងសិទ្ធិមនុស្ស៖ យើងទាំងអស់គ្នា ១៩-នៅក្នុងស្ថានភាពនៃជំងឺកូវីដ-១៩ រួមគ្នា "(ខែមេសា ឆ្នាំ២០២០ (មាននៅលើគេហទំព័រ www.un.org/sites/un2.un.org/files/un_policy_brief_on_human_rights_and_covid_23_april_2020.pdf

ចងក្រងជាឯកសារប្រឆាំងនឹងជនជាតិចាម (ដែលភាគច្រើនជាជនជាតិភាគតិចមូស្លីម) បន្ទាប់ពីមានការឆ្លងរាលដាលនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដែលត្រូវបានផ្សារភ្ជាប់ជាមួយនឹងព្រឹត្តិការណ៍សាសនាមួយដែលមានការចូលរួមពីជនជាតិចាមមួយចំនួននៅប្រទេសម៉ាឡេស៊ី។ រដ្ឋាភិបាលបានបញ្ជាក់ពីការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់ខ្លួនក្នុងការផ្តល់សេវាសុខភាពសាធារណៈក្នុងលក្ខណៈរាប់បញ្ចូល និងស្មើភាពគ្នា។ ប្រការនេះធ្វើឲ្យស្ថានភាពកាន់តែលំបាក ដោយសារមិនមានច្បាប់ជាក់លាក់ដោះស្រាយពាក្យសម្តីស្អប់ខ្ពើម និងបទល្មើសពីពាក្យសម្តីស្អប់ខ្ពើម និងមិនមានច្បាប់ប្រឆាំងនឹងការរើសអើង។ ការិយាល័យOHCHR បានចេញផ្សាយតាមបណ្តាញសង្គមនូវអត្ថបទមួយចំនួនដែលដោះស្រាយការរើសអើង ការស្អប់ខ្ពើមជនបរទេស និងការមាក់ងាយនៅក្នុងបរិបទនៃជំងឺកូវីដ-១៩។

ឃ. សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមកិច្ច ក្នុងបរិបទជំងឺកូវីដ-១៩

៥៧. រដ្ឋាភិបាលបានចាត់វិធានការវិជ្ជមានមួយចំនួន ដើម្បីដោះស្រាយជំងឺរាតត្បាតកូវីដ-១៩។ រដ្ឋាភិបាលបានបង្កើតគណៈកម្មាធិការជាតិស្តីពីជំងឺកូវីដ-១៩ និងគណៈកម្មាធិការអន្តរក្រសួងដើម្បីប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងជំងឺកូវីដ- ១៩ ហើយបានដាក់ចេញនូវផែនការមេថ្នាក់ជាតិសម្រាប់ជំងឺកូវីដ-១៩ នេះ។ រដ្ឋាភិបាលបានអនុម័តវិធានការជំរុញសេដ្ឋកិច្ច រួមមាន កម្មវិធីផ្ទេរសាច់ប្រាក់សម្រាប់អ្នកក្រីក្រ ធ្វើយុទ្ធនាការផ្សព្វផ្សាយការយល់ដឹងដល់សហគមន៍ ចេញសេចក្តីប្រកាសព័ត៌មានប្រចាំថ្ងៃ និងធ្វើសន្និសីទកាសែតប្រចាំសប្តាហ៍ ហើយក្រសួងសុខាភិបាលបានបង្កើតបណ្តាញទូរស័ព្ទបន្ទាន់សម្រាប់ឆ្លើយតបនឹងជំងឺកូវីដ-១៩។ រដ្ឋាភិបាលបានលុបចោលថ្ងៃឈប់សម្រាកបុណ្យចូលឆ្នាំខ្មែរ (១៣ ដល់ ១៥ មេសា ២០២០) ហើយបានដាក់ការហាមប្រាមលើការធ្វើដំណើរពីខេត្តមួយទៅខេត្តមួយ ពីថ្ងៃទី៩ ដល់ ថ្ងៃ១៦ ខែមេសា ឆ្នាំ ២០២០។ នៅថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ ២០២០ ក្រសួងការងារ និងបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ បានប្រកាសថាមានកម្មកររោងចក្រប្រមាណ ៣ ម៉ឺន នាក់ ដែលបានធ្វើដំណើរពីខេត្តមួយទៅខេត្តមួយទោះបីជាមានការហាមឃាត់ដោយត្រូវដាក់នៅដាច់ដោយឡែករយៈពេល ១៤ ថ្ងៃ ក៏ដោយ។ កន្លែងដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែកចំនួន ១០ ត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅតាមសាលារាជធានីភ្នំពេញ ដើម្បីទទួលយកកម្មករដែលមានរោគសញ្ញាជំងឺកូវីដ-១៩ ឬមិនអាចដាក់ខ្លួនឲ្យនៅដាច់ដោយឡែកដោយខ្លួនឯងបាន។

៥៨. ទោះបីជាមានការទទួលស្គាល់នូវកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងទាំងនេះក៏ដោយ ក៏ការិយាល័យ OHCHR កត់សម្គាល់ឃើញនូវកង្វះព័ត៌មានដែលអាចរកបានលើទិដ្ឋភាពសំខាន់ៗនៃការត្រៀមបង្ការ និងឆ្លើយតបផ្នែកសុខភាពលើជំងឺកូវីដ-១៩ របស់រដ្ឋាភិបាលដែរ រួមមាន ទីតាំងវេជ្ជសាស្ត្រសម្រាប់តែជំងឺកូវីដ-១៩ ពិធីសារដាក់ឲ្យដាច់ដោយឡែក បុគ្គលិកវេជ្ជសាស្ត្រជំនាញ និងលទ្ធភាពរកបាននូវឧបករណ៍ចាំបាច់។ ការធ្វើតេស្តជំងឺកូវីដ-១៩ ក៏មានកំណត់ផងដែរ និងមានការរឹតត្បិតយ៉ាងតឹងរឹង ហើយមានភាពមិនទាន់ច្បាស់ក្នុងការទទួលបានសេវាពីសហគមន៍តាមជនបទងាយរងគ្រោះ និងបាត់បង់ឱកាស។

៥៩. ការិយាល័យOHCHR បានផ្តល់ជំនួយបច្ចេកទេសដល់រដ្ឋាភិបាលក្នុងគោលបំណងធានាថាការឆ្លើយតបទៅនឹងជំងឺកូវីដ-១៩ ស្របនឹងកាតព្វកិច្ចសិទ្ធិមនុស្សរបស់ខ្លួន ដើម្បីចាត់វិធានការ

ចាំបាច់ទាំងអស់ក្នុងការការពារព្យាបាល និងគ្រប់គ្រងជំងឺនេះ ដែលជាធាតុផ្សំមួយនៃសិទ្ធិទទួលបានសុខភាព។ នៅក្នុងលិខិតមួយច្បាប់ផ្ញើជូនក្រសួងសុខាភិបាល ចុះថ្ងៃទី១៥ ខែមេសា ឆ្នាំ២០២០ ការិយាល័យOHCHR បានស្នើសុំរដ្ឋាភិបាលចាត់វិធានការសកម្ម និងណែនាំវិធានការពិសេស ដើម្បីការពារក្រុមនានាក្នុងស្ថានភាពងាយរងគ្រោះជាពិសេសពីជំងឺកូវីដ-១៩ រាប់ទាំងជនជាតិដើមភាគតិច និងជនជាតិភាគតិចផងដែរ។

VI. យេនឌ័រ និងសិទ្ធិអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា

ក. សិទ្ធិស្ត្រី និងកុមារី

៦០. ការិយាល័យOHCHR បានគាំទ្រកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់ខ្លួនក្នុងការលើកកម្ពស់សិទ្ធិស្ត្រី និងកុមារី និងជាការិយាល័យមួយក្នុងចំណោមការិយាល័យពីរប្រចាំប្រទេសរបស់ OHCHR ដែលទទួលបានការទទួលស្គាល់ពីយេនឌ័រ ក្រោមកម្មវិធីទទួលស្គាល់យេនឌ័រ។[29] កម្មវិធីទទួលស្គាល់យេនឌ័រនេះ ដែលមានការទទួលស្គាល់បីកម្រិត ធ្វើការពិនិត្យលើ វប្បធម៌សមភាពយេនឌ័រ ការអនុវត្ត និងសមិទ្ធិផលនានារបស់ការិយាល័យប្រចាំប្រទេសរបស់OHCHR និងផ្តល់នូវឧបករណ៍ដើម្បីពង្រឹងការអនុវត្តការងាររបស់ការិយាល័យទាំងនោះ។

៦១. គណៈកម្មាធិការលុបបំបាត់ការរើសអើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រី បានពិចារណាលើរបាយការណ៍តាមកាលកំណត់លើកទីប្រាំមួយ របស់ប្រទេសកម្ពុជា (CEDAW/C/KHM/6) នៅថ្ងៃទី២៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៩ និងបានចេញសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់របស់ខ្លួន (CEDAW/C/KHM/CO/6) នៅថ្ងៃទី១២ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៩។ ក្រុមប្រចាំប្រទេសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ បានបង្កើតសំណុំនៃចំណុចតស៊ូមតិដើម្បីឆ្ពោះទៅក្នុងការអនុវត្តនៃសេចក្តីសន្និដ្ឋានបញ្ចប់ ដែលបានជ្រើសរើសដោយគណៈកម្មាធិការ។

៦២. ការិយាល័យOHCHR បានចងក្រងជាឯកសារនូវការកាត់ទោស យោងតាមច្បាប់ស្តីពីការបង្ក្រាបការជួញដូរមនុស្ស និងការធ្វើអាជីវកម្មផ្លូវភេទលើស្ត្រីជាង ៤០ នាក់ ដែលធ្វើជាអ្នកពពោះជំនួស។ នៅថ្ងៃទី៣១ ខែមីនា ឆ្នាំ២០២០ សាលាដំបូងរាជធានីភ្នំពេញបានផ្តន្ទាទោសស្ត្រីចំនួន ៣៣ នាក់ ពីបទប៉ុនប៉ងលក់មនុស្សម្នាក់ សម្រាប់ការផ្ទេរឆ្លងកាត់ព្រំដែន ក្រោមច្បាប់ដូចគ្នានេះ។ នៅថ្ងៃទី ៥ និង ៦ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៩ ការិយាល័យ OHCHR បានចូលរួមក្នុងកិច្ចពិគ្រោះយោបល់ជំនាញលើសេចក្តីព្រាងគោលការណ៍ សម្រាប់ការពារសិទ្ធិកុមារក្នុងបរិបទនៃការពពោះជំនួសដែលបានរៀបចំឡើងដោយអង្គការសេវាសង្គមអន្តរជាតិ (International Social Service)។ នៅឯកិច្ចពិគ្រោះយោបល់នោះ ការិយាល័យOHCHR បានដោះស្រាយការពពោះជំនួសនៅប្រទេសកម្ពុជា តាមរយៈសិទ្ធិរក្សាអត្តសញ្ញាណ និងសញ្ជាតិ និងបញ្ហាដែលទាក់ទងនឹងភាពជាឪពុកម្តាយស្របច្បាប់ អន្តរការី និងការរើសអើង។

[29] របាយការណ៍សិទ្ធិមនុស្សរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ឆ្នាំ២០១៩)ខែឧសភា ឆ្នាំ២០២០មាននៅ (លើគេហទំព័រ www2.ohchr.org/english/OHCHRreport2019, p. 79.

៦៣. ការិយាល័យOHCHR ក៏បានស៊ើបអង្កេតផងដែរ នូវការចោទប្រកាន់អំពីអំពើហិង្សាផ្លូវភេទទៅលើស្ត្រីជនជាតិដើមភាគតិចនៅក្នុងខេត្តរតនគិរី។ ការស៊ើបអង្កេតដែលកំពុងបន្តត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងភាពជាដៃគូជាមួយក្រុមការងារស្ត្រីជនជាតិដើមភាគតិចកម្ពុជា ដែលជាអង្គការសង្គមស៊ីវិលក្នុងស្រុកមួយ ធ្វើការជាមួយជនជាតិដើមភាគតិច។ របាយការណ៍នឹងត្រូវបានបញ្ចប់នៅឆ្នាំ ២០២០ ។

៦៤. ក្នុងការលើកកម្ពស់ទិវាសិទ្ធិនារីអន្តរជាតិ ការិយាល័យOHCHR បានសហការជាមួយក្រុមអង្គការសហប្រជាជាតិ ដៃគូអភិវឌ្ឍន៍ និងសិល្បករក្នុងស្រុកក្នុងយុទ្ធនាការរួមគ្នាមួយដែលមានឈ្មោះថា #HeForShe។ ការពិភាក្សាតុមូលចំនួនបីត្រូវបានធ្វើឡើង ដោយមានការចូលរួមពីសិល្បៈករ និងស្ត្រីដែលមានឥទ្ធិពល រួមជាមួយការប្រគំតន្ត្រីមួយដែលត្រូវបានធ្វើការផ្សាយផ្ទាល់នៅលើបណ្តាញសង្គម។

ខ. ស្ថានភាពរបស់អ្នកស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា

៦៥. ប្រទេសកម្ពុជាបានទទួលយករាល់អនុសាសន៍ទាក់ទងនឹងអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ក្នុងអំឡុងជុំទីបីនៃការត្រួតពិនិត្យរបាយការណ៍ជាសកលតាមកាលកំណត់ នៅខែមករា ឆ្នាំ ២០១៩ (សូមមើល A/HRC/41/17)។ ការពិនិត្យរបាយការណ៍នេះបានរួមបញ្ចូលទាំងអនុសាសន៍ដើម្បីធ្វើវិសោធនកម្មច្បាប់ដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យមានអាពាហ៍ពិពាហ៍ភេទដូចគ្នា និងអនុម័តច្បាប់ជាក់លាក់ហាមឃាត់ការរើសអើងដោយផ្អែកលើនិន្នាការភេទនិងអត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ។ ការិយាល័យ OHCHR បានពង្រឹងការចូលរួមរបស់ខ្លួនជាមួយអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល ដែលធ្វើការតស៊ូមតិ ដើម្បីសិទ្ធិរបស់អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា។

៦៦. នៅខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៩ ដោយមានការគាំទ្រពីក្រុមប្រចាំប្រទេសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ការិយាល័យOHCHR បានបើកយុទ្ធនាការលើកកម្ពស់សិទ្ធិរបស់អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ដែលជាផ្នែកមួយនៃយុទ្ធនាការរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិសេរីភាព និងសមភាព។ យុទ្ធនាការនេះរួមបញ្ចូលទាំងខ្សែវីដេអូមួយ ដែលមានគោលបំណងបំបែករបាំងដែលរារាំងមនុស្សស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាមិនឲ្យចូលរួមដោយស្មើភាពគ្នានៅក្នុងសង្គម។ វីដេអូយុទ្ធនាការរបស់ ការិយាល័យ OHCHR មួយនេះ ត្រូវបានបង្ហោះនៅក្នុងហ្វេសប៊ុក[30] ដែលបង្ហាញពីជីវិតរបស់បុរសខ្មែរម្នាក់ដែលស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា ត្រូវបានគេចូលមើលនៅលើហ្វេសប៊ុកចំនួន ៦៣៣.០០០ ដង។

VII. ការបញ្ជ្រាបសិទ្ធិមនុស្សនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌអង្គការសហប្រជាជាតិ

៦៧. ការិយាល័យOHCHR បានបន្តលើកកម្ពស់ការបញ្ជ្រាបសិទ្ធិមនុស្សក្នុងការងាររបស់ក្រុមប្រចាំប្រទេសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ជាមួយនឹង UN-Women ធ្វើការដឹកនាំក្រុមលទ្ធផលស្តីពីការចូលរួម និងគណនេយ្យភាពក្រោមក្របខ័ណ្ឌជំនួយអភិវឌ្ឍន៍របស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (២០១៩-២០២៣)។

[30] មាននៅលើគេហទំព័រ https://bit.ly/2ZRJM0Z

៦៨. ការិយាល័យOHCHR បានធ្វើជាប្រធានក្រុមសិទ្ធិមនុស្ស ដោយសម្របសម្រួលសកម្មភាពរបស់ក្រុមអង្គការសហប្រជាជាតិ៖ ឧទាហរណ៍ ស្តីពីស្ថានភាពរបស់មនុស្សដែលត្រូវបានគេឃុំនៅក្នុងមជ្ឈមណ្ឌលសង្គមកិច្ច រាប់បញ្ចូលទាំង ការកើនឡើងនូវភាពងាយរងគ្រោះរបស់ប្រជាជនដែលរួមមានជនអនាថា អ្នករកស៊ីផ្លូវភេទ និង អ្នកផ្ទុកមេរោគអេដស៍/ជំងឺអេដស៍ ក្នុងកំឡុងពេលជំងឺរាតត្បាតកូវីដ-១៩។ ការិយាល័យOHCHR បានបន្តក្លាយជាសមាជិកសកម្មនៃក្រុមប្រធានបទយេនឌ័ររបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ និងក្រុមយុវជន។

៦៩. ការិយាល័យOHCHR សម្របសម្រួលការដាក់បញ្ចូលរួមគ្នាដោយក្រុមប្រចាំប្រទេសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិទៅកាន់អង្គភាពសន្ធិសញ្ញាសិទ្ធិមនុស្ស និងនីតិវិធីពិសេសរបស់ក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្ស។ នេះរួមបញ្ចូលទាំងការដាក់ជូនទៅគណៈកម្មាធិការលុបបំបាត់ការរើសអើងពូជសាសន៍ គណៈកម្មាធិការលុបបំបាត់ការរើសអើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រី និងគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស។ ការិយាល័យOHCHR និងអង្គការ UN-Women បានរៀបចំសម័យប្រជុំសាកល្បងមួយដល់មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលជាមុនស្តីពីការពិនិត្យរបាយការណ៍របស់ប្រទេសកម្ពុជាដោយគណៈកម្មាធិការលុបបំបាត់ការរើសអើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រី។ ក្រុមប្រចាំប្រទេសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិបានបញ្ជូនព័ត៌មានដល់ការសិក្សាដោយអ្នករាយការណ៍ពិសេសស្តីពីការលក់ និងកេងប្រវ័ញ្ចផ្លូវភេទលើកុមារ រួមទាំង ពេស្យាចារកុមារ រូបភាពអាសអាភាសកុមារ និងសម្ភាររំលោភបំពានផ្លូវភេទដទៃទៀតទាក់ទងនឹងការការពារ កុមារក្នុងការរៀបចំពពោះជំនួស (A/HRC/37/60) និងដល់ការសិក្សាដោយអ្នករាយការណ៍ពិសេសស្តីពីអំពើហិង្សាប្រឆាំងនឹងស្ត្រី បុព្វហេតុ និងផលវិបាករបស់វាទៅលើអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារក្នុងបរិបទនៃជំងឺកូវីដ-១៩ ដែលនឹងត្រូវបង្ហាញនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំនាពេលខាងមុខរបស់ក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្ស។

៧០. នៅថ្ងៃទី៤ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៩ ការិយាល័យOHCHR អង្គការផ្តល់សិទ្ធិអំណាចដល់ស្ត្រី និងមូលនិធិអង្គការសហប្រជាជាតិសម្រាប់កុមារ បានបណ្តុះបណ្តាលកងរក្សាសន្តិភាពរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិកម្ពុជា នៅមុនពេលពួកគេដាក់ពង្រាយជាអ្នកសង្កេតការណ៍យោធា។ វគ្គបណ្តុះបណ្តាលនេះ ផ្តោតលើការបង្ការការរំលោភបំពាន និងការកេងប្រវ័ញ្ចផ្លូវភេទ ស្ត្រី សន្តិភាព និងសន្តិសុខ និងការការពារកុមារ។

៧១. ការិយាល័យOHCHR បានគាំទ្រដល់ការឆ្លើយតបរបស់ក្រុមអង្គការសហប្រជាជាតិប្រចាំប្រទេសកម្ពុជា របស់ការរាតត្បាតនៃជំងឺកូវីដ-១៩ ។ នៅខែឧសភា ឆ្នាំ២០២០ ការិយាល័យ OHCHR បានផ្តល់របាយការណ៍បច្ចុប្បន្នយ៉ាងទូលំទូលាយមួយដល់សមាជិកក្រុមប្រចាំប្រទេសកម្ពុជា ស្តីពីទិដ្ឋភាពសិទ្ធិមនុស្សនៃក្របខ័ណ្ឌសេដ្ឋកិច្ចសង្គមរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ដូចបានគូសបញ្ជាក់ដោយអគ្គលេខាធិការ។ ការិយាល័យOHCHR គឺជាសមាជិកមួយនៃក្រុមការងារបច្ចេកទេស ទទួលបន្ទុកការឆ្លើយតបផ្នែកសង្គម និងសេដ្ឋកិច្ច និងក្រុមស្នូលផ្នែកចត្តាឡីស័ក។ ក្រុមបានបង្កើតសម្រាប់រដ្ឋាភិបាលនូវក្រមសីលធម៌ និងបញ្ជីត្រួតពិនិត្យសម្រាប់មណ្ឌលចត្តាឡីស័ក ដែលបានកំណត់បទដ្ឋានអប្បបរមាសម្រាប់ការបង្កើតគម្លាតសុវត្ថិភាពសម្រាប់ស្ត្រី និងកុមារស្របតាមគោលការណ៍សិទ្ធិមនុស្ស។ ដើម្បីប្រារព្ធទិវាសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ ១០ ធ្នូ ឆ្នាំ២០១៩ ការិយាល័យOHCHR បានរៀបចំព្រឹត្តិការណ៍សាធារណៈដ៏ធំមួយនៅរាជធានីភ្នំពេញ ប្រធានបទ

ដែលមានចំណងជើងថា "យុវជនក្រោកឈរឡើងដើម្បីសិទ្ធិមនុស្ស" ក្នុងភាពជាដៃគូជាមួយក្រុមអង្គការសហប្រជាជាតិប្រចាំប្រទេសកម្ពុជា ប្រតិភូសហភាពអឺរ៉ុប (EU) ប្រចាំនៅកម្ពុជា និងគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា។ ព្រឹត្តិការណ៍នេះ បានទាក់ទាញអ្នកចូលរួមជាង ៦.០០០ នាក់ និងផ្តល់ឱកាសដល់អង្គការយុវជន អង្គការសិទ្ធិមនុស្ស និងអង្គការសង្គមស៊ីវិលដទៃទៀត ដើម្បីបង្ហាញពីការងាររបស់ពួកគេ រួមទាំង សិទ្ធិស្ត្រី សិទ្ធិអ្នកស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា (LGBTI) និងបញ្ហាបរិស្ថាន។

VIII. បង្កើនការអនុវត្តលទ្ធផលរបស់យន្តការសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ

៧២. ការិយាល័យOHCHR បានគាំទ្រដល់ការរៀបចំរបស់រដ្ឋាភិបាលសម្រាប់ការពិនិត្យរបាយការណ៍ជាសកលតាមកាលកំណត់របស់ខ្លួន អនុសញ្ញាស្តីពីការបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រី និងអនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីការបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងពូជសាសន៍។ ក្រុមប្រឹក្សាជាតិកម្ពុជា ដើម្បីស្ត្រី ដែលជាយន្តការមួយរបស់រដ្ឋាភិបាល បានបកប្រែឯកសារសេចក្តីសន្និដ្ឋានចុងក្រោយ របស់គណៈកម្មាធិការបំបាត់ការរើសអើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រីភេទជាភាសាខ្មែរ ហើយនឹងផ្សព្វផ្សាយឯកសារនោះទៅកាន់ទីភ្នាក់ងារពាក់ព័ន្ធ ដោយមានការគាំទ្រពីអង្គការសហប្រជាជាតិសម្រាប់ស្ត្រី។

៧៣. ការិយាល័យOHCHR បានបន្តផ្តល់ជំនួយបច្ចេកទេសដល់គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា រួមទាំងការតាមដានអនុសាសន៍របស់ស្ថាប័នសន្ធិសញ្ញាសិទ្ធិមនុស្ស និងលទ្ធផលនៃជុំទី៣នៃការពិនិត្យរបាយការណ៍ជាសកលតាមកាលកំណត់របស់កម្ពុជា។

៧៤. ការិយាល័យOHCHR បានគាំទ្រដល់សង្គមស៊ីវិល និងអង្គការសហគមន៍ ដើម្បីចូលរួមជាមួយប្រព័ន្ធសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ។ នៅខែតុលា ឆ្នាំ២០១៩ ការិយាល័យOHCHR និងអ្នកសម្របសម្រួលរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ បានរៀបចំសិក្ខាសាលាចំនួនពីរ ស្តីពីការពិនិត្យរបាយការណ៍ជាសកលតាមពេលកាលកំណត់ និងស្តីពីការអនុវត្តល្អបំផុត ដើម្បីគាំទ្រដល់ការអនុវត្តអនុសាសន៍ និងសូចនាករពាក់ព័ន្ធ។ ការិយាល័យOHCHR ក៏បានផ្តល់ប្រឹក្សាយោបល់ដល់អង្គការសង្គមស៊ីវិល និងអ្នកពាក់ព័ន្ធដទៃទៀត ស្តីពីការបង្កើតរបាយការណ៍ជំនួស ទៅអង្គការសន្ធិសញ្ញា និងការដាក់បញ្ជូនទៅនីតិវិធីពិសេស។

៧៥. នៅខែតុលា ឆ្នាំ២០១៩ ក្នុងការតាមដានបន្តនូវជុំទីបីនៃការពិនិត្យរបាយការណ៍ជាសកលតាមកាលកំណត់នៃរបាយការណ៍របស់កម្ពុជា ការិយាល័យOHCHR បានរៀបចំសិក្ខាសាលាមួយក្នុងភាពជាដៃគូជាមួយអ្នកសម្របសម្រួលរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលអន្តរជាតិ UPR info។ សិក្ខាសាលាបានផ្តោតលើលទ្ធផលដែលកម្ពុជាបានទទួលយក និងបានបង្ហាញពីការអនុវត្តល្អៗលើការអនុវត្ត រួមទាំង ជាមួយសង្គមស៊ីវិល។ តំណាងមកពីក្រសួងរដ្ឋាភិបាល សង្គមស៊ីវិល និងសហគមន៍ការទូត បានចូលរួមព្រឹត្តិការណ៍នេះ។

៧៦. របាយការណ៍ដំបូងរបស់រដ្ឋាភិបាល ក្រោមអនុសញ្ញាស្ដីពីសិទ្ធិជនពិការ និងអនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្ដីពីការការពារបុគ្គលគ្រប់រូបពីការបាត់ខ្លួនដោយបង្ខំ បានហួសពេលកំណត់ដាក់បញ្ជូនទៅហើយ។ ការឆ្លើយតបរបស់រដ្ឋាភិបាល ទៅនឹងបញ្ជីបញ្ហា ឬសំណួរ របស់គណៈកម្មាធិការប្រឆាំងទារុណកម្ម នៅមុនពេលនៃការពិនិត្យលើកទី៣ របស់ខ្លួនក៏បានហួសពេលកំណត់ដាក់បញ្ជូនផងដែរ។

IX. សេចក្ដីសន្និដ្ឋាន និងអនុសាសន៍

៧៧. អគ្គលេខាធិការទទួលស្គាល់ការចូលរួមរបស់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាជាមួយការិយាល័យ OHCHR និងសង្កត់ធ្ងន់អំពីសិទ្ធិមនុស្សសម្រាប់ការពង្រឹងការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ច និងការរក្សាសន្តិភាព និងសិនិទ្ធពលសង្គម ជាពិសេស ក្នុងអំឡុងពេលពេលមានវិបត្តិ។ សិទ្ធិមនុស្សមានសារសំខាន់ចំពោះការឆ្លើយតប និងការងើបឡើងពីជំងឺកូវីដ-១៩ និងជាស្នូលក្នុងការធានាថាមិនទុកនរណាម្នាក់ចោល។[31] អគ្គលេខាធិការ គូសបញ្ជាក់ពីតួនាទីសំខាន់ដែលការិយាល័យOHCHR អាចបន្តដើរតួនាទី ក្នុងការជួយរដ្ឋាភិបាល និងប្រជាជនកម្ពុជា ដើម្បីធ្វើឱ្យសម្រេចសិទ្ធិមនុស្សទាំងអស់ សម្រាប់ទាំងអស់គ្នា រួមទាំងក្នុងបរិបទនៃជំងឺកូវីដ-១៩។

៧៨. អគ្គលេខាធិការ៖

(ក) អំពាវនាវដល់រដ្ឋាភិបាល និងអ្នកនយោបាយដទៃទៀតឱ្យចូលរួមក្នុងការសន្ទនា ដើម្បីកាត់បន្ថយភាពតានតឹងនិងស្ដារឡើងវិញទាំងស្រុងនូវសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ សិទ្ធិសមាគម និងការជួបប្រជុំដោយសន្តិវិធី និងសិទ្ធិចូលរួមដឹកនាំកិច្ចការសាធារណៈ

(ខ) អំពាវនាវឱ្យរដ្ឋាភិបាលពង្រឹងចន្លោះប្រហោងខាងលំហាពលរដ្ឋ និងប្រជាធិបតេយ្យ រួមទាំងតាមរយៈការធានា ការងារសិទ្ធិមនុស្ស និងអង្គការសង្គមស៊ីវិល និងក្រុមសហគមន៍ដោយគ្មានការរារាំង តាមរយៈការបង្រួបបង្រួម និងពង្រីកលំហាប្រតិបត្តិការរបស់ពួកគេ។ ជាពិសេស ការធ្វើវិសោធនកម្មច្បាប់ស្ដីពីសមាគម និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល គួរតែបញ្ចូលអនុសាសន៍ពីអង្គការសង្គមស៊ីវិល និងការិយាល័យOHCHR និងឲ្យមានភាពស្របគ្នាជាមួយកាតព្វកិច្ចសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិរបស់កម្ពុជា។

(គ) លើកទឹកចិត្តរដ្ឋាភិបាលឱ្យធានាថា សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្ដីពីសិទ្ធិទទួលបានព័ត៌មាន ត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុង តាមរបៀបមួយដែលមានការចូលរួម និងគោរពតាមច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ។ ច្បាប់នេះ គួរតែរួមបញ្ចូលការកំណត់និយមន័យច្បាប់លាស់នូវជំពូកស្ដីពីអញ្ញត្រកម្មការលាតត្រដាងព័ត៌មាន បញ្ជាក់ពីប្រភេទព័ត៌មានដែលអាចលាតត្រដាងបាន និងបង្កើតឲ្យមានស្ថាប័នត្រួតពិនិត្យឯករាជ្យមួយ

[31] ជំងឺកូវីដ‟-១៩ និងសិទ្ធិមនុស្ស៖ យើងទាំងអស់គ្នានៅក្នុងស្ថានភាពនៃជំងឺកូវីដ-១៩ រួមគ្នា ˝(ខែមេសាឆ្នាំ ២០២០(មាននៅលើគេហទំព័រ www.un.org/sites/un2.un.org/files/un_policy_brief_on_human_rights_and_covid_23_april_2020.pdf

(ឃ) អំពាវនាវឱ្យរដ្ឋាភិបាល ធានាថារាល់វិធានការវិសាមញ្ញណាមួយ ដែលណែនាំអនុវត្ត សំដៅការពារសុខភាពនិងសុខុមាលភាពរបស់ប្រជាជន ក្នុងអំឡុងពេលមានការរាតត្បាតនៃជំងឺកូវីដ-១៩ គឺជាការបណ្តោះអាសន្ន សមាមាត្រ ចាំបាច់បំផុត សម្រាប់ការបង្ការការរីករាលដាល និងការព្យាបាលនៃជំងឺនេះ ដោយគ្មានការមិនរើសអើង និងស្របតាមកាតព្វកិច្ចសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិរបស់កម្ពុជា

(ង) អំពាវនាវឱ្យរដ្ឋាភិបាលណែនាំអនុវត្តវិធានការពិសេស ដើម្បីការពារក្រុម និងបុគ្គលទាំងឡាយ ដែលស្ថិតក្នុងស្ថានភាពដែលងាយរងគ្រោះ ជាពិសេស ដោយការរាតត្បាតនៃជំងឺកូវីដ-១៩ រួមទាំងជនជាតិដើមភាគតិច និងជនជាតិភាគតិច សហគមន៍ក្រីក្រ និងសហគមន៍ជនបទ សហគមន៍អណ្តែតទឹក ជនចំណាកស្រុកដែលធ្វើមាតុភូមិនិវត្ត បុគ្គលដែលត្រូវគេដកហូតសេរីភាពរបស់ខ្លួន បុគ្គលដែលត្រូវគេដាក់ឱ្យនៅដាច់ដោយឡែក ស្ត្រីមានផ្ទៃពោះ ជនពិការ មនុស្សចាស់ជរា និងបុគ្គលដែលមានជំងឺប្រចាំកាយ

(ច) អំពាវនាវឱ្យរដ្ឋាភិបាល ធានាសិទ្ធិទទួលបានព័ត៌មានអំពីការការពារ ក៏ដូចជា ការធ្វើតេស្ត និងការព្យាបាលសម្រាប់គ្រប់គ្នា ក្នុងអំឡុងពេលមានការរាតត្បាតនៃជំងឺកូវីដ-១៩ និងដើម្បីធានាថា វិធីសាស្ត្ររឹងមាំផ្អែកលើសិទ្ធិត្រូវបានដាក់បញ្ចូលក្នុងគ្រប់ពិធីសារជាតិស្តីពីគ្រោះមហន្តរាយ និងភាពអាសន្នផ្នែកសុខភាព

(ឆ) លើកទឹកចិត្តឱ្យរដ្ឋាភិបាលធានាការពារសិទ្ធិទទួលបានជំនួយផ្នែកច្បាប់ រួមទាំងការអនុម័តគោលនយោបាយជាតិ ស្តីពីជំនួយផ្នែកច្បាប់ និងការបង្កើតឱ្យមានប្រព័ន្ធជំនួយផ្នែកច្បាប់ដែលមានលក្ខណៈប្រមូលផ្តុំ

(ជ) ជម្រុញរដ្ឋាភិបាលឱ្យណែនាំអនុវត្តវិធានការ និងជំរើសជំនួសការឃុំខ្លួន សំដៅកាត់បន្ថយភាពចង្អៀតណែនក្នុងពន្ធនាគារ និងដើម្បីបង្កើតគោលការណ៍ណែនាំ និងនីតិវិធី ដើម្បីកាត់បន្ថយការអូសបន្លាយរយៈពេលឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន និងពន្យាពេលដោះលែងបន្ទាប់ពីបានបម្រើទោសចប់ហើយ ដើម្បីពិនិត្យមើលការហាមប្រាមលើការកាត់បន្ថយទោស និងការលើកលែងទោសចំពោះបទល្មើសទាក់ទងនឹងគ្រឿងញៀន

(ឈ) អំពាវនាវដល់រដ្ឋាភិបាលឱ្យផ្តល់ការអនុញ្ញាតដល់ការិយាល័យOHCHR ធ្វើទស្សនកិច្ចនៅគ្រប់ទីកន្លែងដែលមានការឃុំខ្លួនមនុស្ស រួមទាំងការសម្ភាសជាសំងាត់ជាមួយជនជាប់ឃុំ

(ញ) ជម្រុញឱ្យរដ្ឋាភិបាល ធ្វើឱ្យបានលឿននូវដំណើរការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសហគមន៍សម្រាប់ជនជាតិដើមភាគតិច

(ដ) ជម្រុញឱ្យរដ្ឋាភិបាលអនុម័តគោលការណ៍ណែនាំថ្នាក់ជាតិស្តីពីការបណ្តេញចេញ និងការតាំងទីលំនៅថ្មីដែលស្របតាមគោលការណ៍ និងគោលការណ៍ណែនាំស្តីពីការបណ្តេញចេញ និងការតាំងទីលំនៅថ្មីដោយផ្អែកលើការអភិវឌ្ឍ

(ឋ) ជម្រុញឱ្យរដ្ឋាភិបាលចូលរួមក្នុងន័យស្ថាបនា និងលក្ខណៈជាប្រព័ន្ធជាមួយយន្តការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ រួមទាំងការដាក់បញ្ជូនរបាយការណ៍ដែលហួសកាលកំណត់របស់ខ្លួនទៅស្ថាប័នសន្ធិសញ្ញាសិទ្ធិមនុស្សឆ្លើយតបទៅនឹងឧបាស្រ័យ និងសំណើសម្រាប់ព័ត៌មានពីនីតិវិធីពិសេសរបស់ក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្ស និងការទទួលយកសំណើធ្វើទស្សនកិច្ចពីពួកគេ

(ឌ) ស្នើឱ្យរដ្ឋាភិបាលពង្រឹងការលើកកម្ពស់សិទ្ធិមនុស្ស ក្នុងបរិបទនៃការអនុវត្តគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយចីរភាព និងចំណុចផ្សេងទៀតនៃយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ ជាពិសេស តាមរយៈការបញ្ចូលគោលដៅ និងសូចនាករ កាន់តែច្បាស់ជាងមុន ក្រោមគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយចីរភាពទី១៦ និងតាមរយៈការធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវ ដោយមានការជួយឧបត្ថម្ភពីការិយាល័យ OHCHR ដើម្បីកំណត់ពីបុគ្គលទាំងឡាយ ដែលស្ថិតក្នុងហានិភ័យនៃការដែលត្រូវគេទុកចោលក្នុងដំណើរការអភិវឌ្ឍន៍ ។